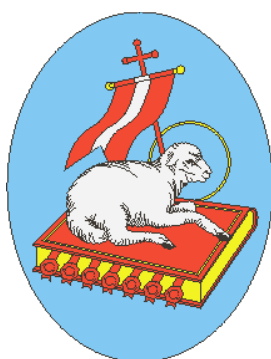

CSANYTELEK KÖZSÉG
TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI
KONCEPCIÓJA
MEGALAPOZÓ VIZSGÁLAT

Jóváhagyta:

Csanytelek Község Önkormányzata Képviselő-testülete
.../2014. (IV. ...) Ökt határozatával

2014.

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	4
BEVEZETŐ	5
I. ELŐZMÉNYEK	7
1.1. A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS CÉLJA ÉS ALAPJA	7
1.2. A CSONGRÁDI KISTÉRSÉG STRATÉGIAI TERVE (2007.-2013)	7
1.3. CSANYTELEK KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATAFEJLESZTÉSI CÉLKITŰZÉSEI	9
HELYZETÉRTÉKELÉS	12
II. KÜLSŐ KÖRNYEZET	12
2.1. A TELEPÜLÉS FEJLŐDÉSÉNEK KÜLSŐ MEGHATÁROZOTTSÁGAI	12
2.1.1. A globalizáció hazai hatásai, háttere	13
2.1.2. Fejlesztéspolitika és intézményrendszerének hatékonysága	15
2.1.3. Az alulról szerveződő stratégia felépítése	15
2.1.4. A Helyi Gazdaságfejlesztés	16
2.2. A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS ÉRINTETTJEINEK ELVÁRÁSAI	17
2.2.1. Az önkormányzat elvárásai a településfejlesztési koncepció célkitűzéseitől	17
2.2.2. A háztartások elvárásai a településfejlesztésétől	18
2.2.2. Gazdaságfejlesztés értékelése	19
III. HELYI ADOTTSÁGOK	21
3. TERÜLETI ADOTTSÁGOK	21
3.1. CSANYTELEK FÖLDRAJZI JELLEMZŐI, TÖRTÉNELME	21
3.2. TÁRSADALMI FOLYAMATOK	22
3.2.1. Demográfia	22
3.2.2. Alapfokú oktatás	22
3.2.3. A népesség egészségi állapota	24
3.2.4. Az egészségügyi ellátás helyzete	25
3.2.5. Szociális ellátás	25
3.2.6. Munkaerő-piaci helyzet	27
3.2.7. A település kulturális arculata és közösségi élete	27
4. GAZDASÁGI BÁZIS	30
4.1. CSANYTELEK ÉS A KISTÉRSÉG GAZDASÁGI JELLEMZŐI	30
4.1.1. A versenyképesség meghatározása	30
4.1.2. A főbb gazdasági mutatók	31
4.1.3. A település és a térség vállalkozásainak, gazdaságának főbb jellemzői	31
4.1.4. Csanytelek gazdasági szerkezete	32
4.1.5. A külföldi tőke szerepe	34
4.2. IPAR, ÉPÍTŐIPAR	34
4.2.1. Az ipar főbb jellemzői	34
4.2.2. Agráripari Park szerepe	34
4.3. ÉLELMISZERGAZDASÁG	35
4.3.1. Az agrárium gazdasági környezete	35
4.3.2. Növénytermesztés	35
4.3.3. Állattenyésztés	36
4.3.4. Erdősültség jellemzői, erdőgazdálkodás	37
4.3.5. Vadászat és vadgazdálkodás	38
4.3.6. Helyi együttműködések, beszállítói tevékenység	38
4.4. GAZDASÁGI SZOLGÁLTATÁSOK	38

4.5. TURIZMUS.....	39
5. TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK.....	42
5.1. TERMÉSZETI ERŐFORRÁSOK.....	42
5.2. TERMÉSZETI ÉRTÉKEK.....	42
5.3. A KÖRNYEZET ÉS TERMÉSZET MINŐSÉGE.....	43
5.4. ÉPÍTETT KÖRNYEZET.....	45
6. INFRASTRUKTÚRA.....	45
6.1. KÖZLEKEDÉSI INFRASTRUKTÚRA.....	45
6.1.1. Közút.....	45
6.1.2. Tömegközlekedés.....	46
6.2. KOMMUNIKÁCIÓS RENDSZEREK.....	46
6.2.1. Telefon.....	46
6.2.2. Informatika.....	47
6.2.3. Írott és elektronikus sajtó, tömegtájékoztatás.....	47
6.3. SZENNYVÍZTISZTÍTÁS.....	47
6.4. HULLADÉKKEZELÉS.....	47
6.5. ENERGIAELLÁTÁS.....	47
6.5.1. Gázellátás.....	47
6.5.2. Villamosenergia ellátás.....	47
6.5.3. Szilárd tüzelőanyagok.....	47
6.5.4. Megújuló energiaforrások.....	48
7. LAKÁSVISZONYOK.....	48
7.1. A LAKÁSOK KÖZMŰELLÁTÁSA.....	48
8. SZEMÉLYGÉPKOCSI ÁLLOMÁNY.....	48
9. VÍZGAZDÁLKODÁS.....	48
9.1. FELSZÍNI VIZEK.....	48
9.2. BELVÍZRENDSZEREK ÜZEMELÉSE, KEZELÉSE.....	49

ELŐSZÓ

A településfejlesztési koncepció Csanytelek Község társadalmi, gazdasági és környezeti fejlesztését, a településen élők életminőségének javítását szolgáló célokat fogalmazza meg, melyek megvalósulása elősegíti a foglalkoztatás és a jövedelmek növekedését, így az életszínvonal emelkedését, s a helyi közérzet javulását. A település fejlesztése tehát nem csupán önkormányzati feladat, hiszen Csanytelek fejlődése minden csanyteleki lakosnak érdekében áll.

Azért, hogy a helyi érdekek mind jobban és közvetlenebbül érvényesüljenek, fontos, hogy a helyiek – képviselők, vállalkozók, intézmények és magánemberek -, mind szélesebb körben részt vegyenek a célok megfogalmazásában és megvalósításában.

A település sok szálon kapcsolódik a statisztikai kistérséghez és tágabb környezetéhez, így széleskörű együttműködést igényel, ugyanakkor a település lakóinak a helyi adottságokra és a helyi közösségi érdekekre kell építeniük céljaikat. A kistérségi és a környező településekkel való együttműködések a települések közötti érdekazonosságokon alapulhatnak.

Talán nincs is szebb, felelősségteljesebb feladat ennél, mint a település felemelkedésének közös útját egyengetni. Tudjuk, nem egyszerű és nem egyszeri akciót jelentő feladatra vállalkozunk. Ugyanakkor annak is tudatában kell lennünk, ha az ilyen feladatok és lehetőségek mellett közömbösen elmegyünk, nem veszünk részt a település fejlesztésében, szinte behozhatatlan hátrányba kerülhetünk a települések ez irányú versenyében, s csak magunkat okolhatjuk. Kitől is várhatnánk, hogy ezt helyettünk megtegye? Szüleink és elődeink is megtették értünk, s lám mi mindent hagytak ránk örökölni.

A települési közösség általános célkitűzései azt kívánják, hogy a terv

- a település egészére kiterjedő adottságokra és érdekekre épüljön;
- kezelje kiemelten a műszaki és a humán infrastruktúrák fejlesztését;
- ösztönözze a gazdaságfejlesztést, a foglalkoztatás és a jövedelmek növelését;
- segítse elő a nagyobb hozzáadott értéket teremtő tevékenységek elterjedését;
- adjon útmutatást a mezőgazdaság és a turizmus versenyképességének fokozásához.

A településfejlesztési koncepciótól az adottságainkra és a lehetőségekre épülő, a valós fejlesztési igények, teljesíthető és koherens megfogalmazását várjuk. Ezt követően pedig hozzá kell látni a megvalósításhoz. Ha jól dolgoztunk, elmondhatjuk, leraktuk az alapokat, s elkészült a „stafétabot” amit továbbadhatunk a jövő generáció számára.

Csanytelek, 2014. április hó

Forgó Henrik

BEVEZETŐ

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 13. § (1) bekezdés a települési önkormányzatok számára helyben biztosítható közfeladatok körében ellátandó feladatként előírja – egyebek mellett – a településfejlesztést és településrendezést. A 42. § értelmében a helyi önkormányzat képviselő-testülete nem ruházhatja át másra a településfejlesztési eszközök és a településszerkezeti terv jóváhagyását.

Csanytelek Község Önkormányzata a fenti törvény előírásai és lehetőségei alapján végzi a helyi településfejlesztési tevékenységeket és szervezi az ezzel kapcsolatos közösségi együttműködéseket.

A fejlesztési tevékenység célja a település versenyképességének – a foglalkoztatás és a jövedelmek – növelésével, az életkörülmények jobbításában és a népességsökkenésben pozitív változások előidézése. Ennek megvalósítása egy harmonikus társadalmi, gazdasági és környezeti fejlődést elősegítő településfejlesztési terv. A terv a helyi adottságokra és a helyi érdekek azonosságára épül, ahol a prioritások sorrendjét elsősorban az határozza meg, hogy mely cél szolgálja a legszélesebb körű helyi érdekeket, s melyik segíti leginkább a többi cél megvalósulását.

A célok kitűzésénél tekintettel kell lenni arra, hogy több cél, mely ugyan nagymértékben befolyásolja a község fejlődését, kívül esik a település hatáskörén. E céloknak szerepelni kell a településfejlesztési dokumentumokban annak ismeretében, hogy az adott témakörökben nincs helyi kompetencia.

A fejlesztési célok és a kapcsolódó projektek kiválasztásánál – a helyi adottságok és érdekek mellett – különös figyelemmel kell lenni hazai és az Európai Unió regionális és vidékfejlesztési politikájának előírásaira, várható szempontjaira és támogatási lehetőségeire, valamint az érintett statisztikai kistérségi, megyei, regionális és országos programok kapcsolódási lehetőségeire.

A tervezésnél felhasználjuk a korábban készült településfejlesztést érintő helyi és kistérségi fejlesztési terveket, jóllehet az évekkel korábban készült tervek már kevés használható információval bírnak, hiszen időközben a feltételek is megváltoztak.

Tekintettel a gazdaság és a jogi szabályozás területén végbemenő gyors és gyakori változásokra, a gazdasági válság által előidézett bizonytalanságra, nehéz hosszabb távra szóló komplex terveket összeállítani. Ezért inkább a minél szélesebb körű helyi részvételen alapuló, vázlatosabb és gyakrabban – évente – felülvizsgált tervezési-megvalósítási településfejlesztési folyamatot javasoljuk, ami alkalmasabb a változások kezelésére.

A hosszabb távra szóló tervezés növekvő bizonytalanságának indokai között említhetjük, hogy a fejlesztési célok megvalósulása sok esetben külső, településen kívüli tényezőkön múlik. A nagyobb projektek sorsa – tervezés, döntés, finanszírozás – nem helyi döntésen alapul.

A fejlesztési célok projektek révén valósulnak meg, melyek többségének finanszírozása, várhatóan pályázati támogatással fog történni. Az elérhető pályázatok kiírása pedig – több tényező mellett – a hazai gazdaság és a központi költségvetés állapotától függ, melyek tervezhetősége is meglehetősen bizonytalan. Az EU támogatások felhasználásának üteme a hazai teherbíró-képességtől, a saját erő biztosíthatóságától függ.

A helyi gazdaság fejlődése, fejlesztése érdekében a helyi lakossági összefogás sokat javíthat, ami főként a helyi együttműködésekben nyugszik. A csanyteleki érdekeket kell előnyben részesíteni. Arra kell törekedni, hogy minél több forrás áramoljék be a településre és minél kevesebb áramoljék ki. Lehetőleg helyi vállalkozásokat megbízni, helyi árut vásárolni, egymás céljait is megismerni, támogatni.

Ezzel több pénz marad és forog a településen, ami a helyi gazdaságot erősíti. Lehetőleg olyan típusú vállalkozások megerősödését célszerű segíteni, amelyik helyi alapanyag és munkaerő felhasználásával állít elő minél magasabb feldolgozottsági szintű terméket, s annak többségét a településen kívül értékesíti, miáltal forrásokat hoz a település életébe. Ennek részleteire a koncepció későbbi fejezetei térnek ki.

Hangsúlyozni kell, hogy ez sem önmagától, sem egyedileg nem oldódik meg. A gazdasági életben folyó egyre kíméletlenebb versenyben az erősebb érdekei érvényesülnek. A kistermelők, csak érdekeik azonossága mentén együttműködve lehetnek erősebbek. Egyedül nem képes a piacutatásra, hiszen az költséges és komoly ismereteket igényel. A nélkül pedig bizonytalan az értékesítés. A kis mennyiségű és nem garantált minőségű árunak nincs megbízható – szerződéssel megalapozott – piaca, s nem lehet rá feldolgozó üzemet sem létesíteni. Az együttműködésnek számos előnye van, ha az a bizalomra és megbízhatóságra épül. Ehhez azonban tudnunk kell egymásról, ki mire képes, hogyan lehet hasznos a közösség számára. A hosszabb távú együttműködés azonban csak akkor lehet stabil, ha a közreműködő partnerek egymással korrektek, s becsülik egymás tudását és teljesítményét.

Az együttműködések a települések között is célszerű kialakítani, hiszen Csanytelek érdekei több esetben csak így érvényesülnek. Környezetvédelem, turizmus, közúthálózat fejlesztés, oktatás, képzés, feldolgozó üzem létesítése, stb. Az ilyen együttműködésekben az érintettek a saját érdekeik érvényesülésére összpontosítanak, tehát csak az érdekazonosság biztosíthat hosszabb távú együttműködést.

Az aktív együttműködés, az egymás iránti nyitottság alapvető tényező, hiszen a helyi szereplők szándéka csak így ismerhető meg és az így feltárt közös érdekek mentén nyerhetők meg a fejlesztés megvalósítási szakaszában is. Meggyőződésünk, hogy ***a gazdaságfejlesztés eredményességének egyik kulcskérdése, hogy miként lehet a helyi szereplőket megnyerni az őket szolgáló programokban való részvételre.*** Amennyiben az érintett szereplők e készülő programot - a tervezés és a megvalósulás során - magukénak vallják, úgy - a közösen megfogalmazott és közösen elfogadott - programot követve, együttműködve, jelentős eredményt érhetnek el. A program megvalósításánál különösen megmutatkozik a település lakóiban rejlő erő. A fejlesztési programok megvalósításának üteme főként az itt élők áldozatvállalásán és együttműködésén múlik, amelynek alapja a közösen előkészített és széleskörűen elfogadott terv.

A településfejlesztési koncepció készítői ezúton köszönik meg mindazok együttműködését, akik bármi módon segítettek, vagy szándékukban áll segíteni közös területfejlesztési munkánkat.

A szerkesztő.

I. ELŐZMÉNYEK

1.1. A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS CÉLJA ÉS ALAPJA

A településfejlesztési koncepció: olyan valós alapokra épülő, települési érdekeket tükröző cselekvési foratókönyv közös megfogalmazása, amely jelentősen hozzájárul Csanytelek rendelkezésére álló erőforrásainak, a település fejlődése érdekében történő legcélszerűbb felhasználásához. Olyan gazdasági folyamatok elősegítése, melyek a település versenyképességét növeli. A fejlesztési célkitűzéseknek összhangban kell lennie a vállalkozások érdekeivel, céljaival, a munkahelyek megőrzésével, növelésével, a műszaki és humán infrastruktúra fejlesztésével.

A település gazdasági fejlődése első sorban versenyképességétől függ. Ennek növelését szolgáló célok kitűzésénél azonban meghatározóak a helyi adottságok, valamint a települést magában foglaló statisztikai kistérség, megye és régió gazdasági struktúrája, versenyképességének alakulása. E versenyben azonban egy olyan település pozíciói jóval korlátozottabbak, ahol a régió versenyképessége sem erős, mint egy dinamikusan fejlődő környezetben. Csongrád megye jelenlegi gazdasági szerkezete nem versenyképes, pozíciója a megyék rangsorában és az országos átlaghoz viszonyítva is hosszabb ideje romlik. Nem alakultak ki a megyében olyan iparágak, amelyek húzóágazatnak tekinthetők, a turizmus bevétele sem reménykeltő. A megye gazdaságában viszonylag magas a mezőgazdasági ágazat aránya. Az ilyen gazdasággal rendelkező térségek/régiók az EU-ban is a fajlagosan kisebb GDP-t produkáló és a kisebb kereseti növekedést elérő régiók közé tartoznak. Ezt adottságnak kell tekinteni, s az ebben rejlő lehetőségeket kell a jelenleginél sokkal jobban kihasználni. Emellett az ipar a turizmus és a szolgáltatások fejlesztése fontos szerepet kap annak tudatában, hogy Csanyteleken a lakosság jelentős hányadának még hosszú ideig a mezőgazdaság és az ehhez szorosan kötődő szakmák biztosítják a jövedelmet. Az ebben rejlő lehetőségek feltárása és kihasználása az adottságokon és az együttműködésekben alapuló településfejlesztés keretében történik.

Az egyik fontos cél: a – piac igényeinek megfelelő - mezőgazdasági termékszerkezet kialakítása, termények magasabb szintű helyi feldolgozása, szervezettebb értékesítés, az ehhez kapcsolódó infrastruktúra, s a megfelelő képzettség biztosítása. A településen ugyanis a mezőgazdasági termelés dominál, így csaknem minden család érdekelt ennek sikeresebbé tételében.

A településfejlesztés koncepció készítése, időben egybe esik a Nemzeti Vidékfejlesztési Stratégia (NVS) készítésével, amelynek tervezetében számos lehetőség kínálkozik egy település fejlesztésének támogatására. E stratégia elfogadása után, célszerű lenne lehetőségeit a helyi érintettekkel ismertetni és a településfejlesztési tervet átértékelni, s ezzel is megalapozni a település jövőbeni fejlesztéseit. Egy település fejlődésére jelentős befolyással lehetnek korábban elhatározott tervei, illetve a környezetet érintő fejlesztési tervek. Célszerű tehát e tervek főbb célkitűzéseit figyelembe venni.

1.2. A CSONGRÁDI KISTÉRSÉG STRATÉGIAI TERVE (2007.-2013.)

(A célkitűzések ugyan az elmúlt időszakra vonatkoznak, áttekintésük mégis tanulságos lehet)

- A. A térségi infrastruktúra fejlesztése, bővítése mezőgazdasági, ipari, turisztikai és kommunális szempontok szerint.

Indokolás: A térséget gazdasági elmaradottság jellemzi, amely kialakulása miatt részben a hiányos és minőségileg nem megfelelő infrastruktúra okolható. Az új vállalkozások betelepülését és hosszú távú működését nagymértékben segíti a fejlett infrastruktúrális hálózat kialakítása, nemcsak az utak minőségére, hanem a kommunális infrastruktúra állapotára is értve a fejlesztést.

- B. A turizmus színvonalának növelése, rekreáció, pihenési lehetőségek javítása (a természeti környezetre alapozva) új típusú, - az agráriumra épülő- idegenforgalom meghonosítása, a tanyás térségek gazdálkodásának fejlesztése érdekében, ami a kistérség valamennyi településére vonatkozik:

Indokolás: A csongrádi kistérségben a tájat tekintve mindaz megtalálható, ami az Alföldre egészében jellemző. Így fontos feladat a turizmus fejlesztése, a turizmus új ágazatainak (ökoturizmus, borturizmus, falusi turizmus) kialakítása. A turizmus, vízi turizmus fellendítése, nemcsak a nyári időszakra koncentrálva, élénkítené a gazdaságot, megnövelné a térség látogatottságát, hírnevét, pozitív hatással lenne a térség kulturális életére. A kistérség jelentős mennyiségű felszíni vizei (holtágak, tavak) jelenleg turisztikai szempontból kihasználatlanok.

A turizmus új ágai kedvező feltételeket teremtenének a természeti környezet védelmére. Mindezek fejlesztése nagymértékben segítené az alternatív jövedelemszerzési lehetőségek érvényesülését. A fejlesztéseknek a természeti erőforrások, a környezeti értékek védelmével és a fenntartható hasznosításával kell, hogy megvalósuljanak.

- C. A térség ipari és mezőgazdasági környezetének fejlesztése, bővítése, a mezőgazdaság táji adottságainak és a piac követelményeinek megfelelő fejlesztése:

Indokolás: A térségben a termékek feldolgozottsági szintje alacsony, szükséges új, innovatív vállalkozások betelepítése és a már meglévők támogatása, új munkahelyek teremtése. Az ipar szempontjából kedvező helyi támogatási feltételek megteremtése szükséges.

Csongrád és térsége agrártermékeinek ismertsége nem nevezhető kielégítőnek sem Magyarországon, sem külföldön, valamint az értékesítés kollektív segítségével is van mit javítani. Szükséges a térség kiváló termékeinek megfelelő szintű menedzselése. Az elaprózott birtok szerkezet miatt a kistermelők nem tudnak nagy tételben termelni, így a minőségi termelés bevezetésének költségei magas terheket követelnének. A szaktudás és a munkakedv jelen van a térségben, az újtól való tartás és a régihez való ragaszkodás azonban még erősen él. A gazdasági élet fellendülése a lakosság életminőségének javítását is eredményezni fogja, így megállítható az elvándorlás és elöregedés folyamata, növelhető a foglalkoztatottság. Különösen fontos ez a kisebbséghez tartozó lakosok körében, megteremtve számukra ezzel az esélyegyenlőség növelését.

- D. A foglalkoztatás bővítése és az oktatási, képzési rendszer fejlesztése:

Indoklás: Az emberi erőforrások minősége meghatározza a gazdasági versenyképességet és a kistérség fejlődési lehetőségeit. A kistérségben jelenleg alacsony a foglalkoztatottság, évről-évre növekszik az elvándorlás. Az oktatási és a képzési rendszerek fejlesztése támogatja a foglalkoztatás bővítését, amely segítené az életkörülmények javítását a kistérségben.

- E. A vidékfejlesztés alapjainak és folyamatosságának megteremtése:

Indokolás: Az Európai Unió jogszabályok és követelmények átvételére, illetve azok forrásainak fogadására szükség van egy olyan szervezeti formációra, anyagi, szellemi kapacitásra, amely ezt a munkát hatékonyan ellátni képes, illetve naprakész információkkal rendelkezik a követelményeket illetően.

1.3. CSANYTELEK KÖZSÉG FEJLESZTÉSI CÉLKITŰZÉSEI

Csanytelek község lakosai számára csakúgy, mint a környező községek esetében a mezőgazdaság jelent a fő megélhetési forrást. Ezért Csanytelek esetében is hangsúlyozottan az egyéb fejlesztésre váró területek mellett a mezőgazdaság fejlesztése, segítése a legfőbb feladat. A mezőgazdasági termelésből kiszorulni kényszerülő lakosok számára az alternatív munkalehetőségek megkeresése elengedhetetlen.

Rövid távú fejlesztési program:

- 1) *Településrendezési eszközök módosítása a kertészeti vállalkozások működésének megkönnyítése céljából.*
- 2) *Remény Gondozási Központ bővítése a Csongrád Megyei Kormányhivatal határozatában foglaltak szerint. Megvalósult;*
- 3) *Környezet-gazdálkodással kapcsolatos feladatok folyamatos megoldása;*
- 4) *Kerékpárút megvalósíthatósági tanulmány készítése (Csanytelek közíg. területén);*
- 5) *Az önkormányzati tulajdonú portalanított utak karbantartása; (kátyúzás, stb.)*
- 6) *Költségcsökkentést eredményező, intézmények közötti telefonhálózat fejlesztése;*
- 7) *Településközpont rehabilitációjának előkészítése.*
- 8) *Közpark fejlesztése (Településrendezési eszközök szerint)*
- 9) *Földutak karbantartása.*
- 10) *Jelzőrendszeres házi szociális ellátás bővítése, saját központ kialakításával, tárgyi feltételeinek megteremtésével;*
- 11) *A közcélú foglalkoztatás elősegítése.*

Középtávú fejlesztési program:

- 1) *Infrastrukturális lemaradás felszámolása érdekében:*
 - *felszíni vízelvezetés,*
 - *szennyvíz-csatornázás,*
 - *utak pormentesítése.*
- 2) *A községen átmenő Dongérig terjedő kerékpárút szakasz kiépítése (Kistérségi megállapodásnak megfelelően);*
- 3) *Vízvezeték hálózat bővítése (Nagygyep 5 családnál);*
- 4) *Vízvezeték hálózat rekonstrukció:*
 - *A Pusztaszeri utcai sérült vezeték szakasz cseréje,*
 - *A Síróhegyi kút rendszerbe való integrálása,*
 - *Az ivóvíz hálózat azbeszt tartalmú csővezetékeinek cseréje,*
 - *Szivattyú vezérlés automatizálása.*
- 5) *Munkahely teremtés lehetőségeinek folyamatos feltárása;*
- 6) *Turisztikai lehetőségek, feltárása, hasznosításának elősegítése;*
- 7) *Egészségügyi Kombinát korszerűsítése, felújítása, EU normáknak megfelelően;*
- 8) *Szennyvízkezeléssel összefüggő munkálatok. (tervezés, tendereztetés, előkészítési munkák);*
- 9) *Szilárd hulladék lerakó rekultivációs munkáinak elkezdése;*
- 10) *Szelektív hulladék gyűjtés hulladékgazdálkodási tervnek megfelelő kivitelezésének előkészítése;*

11) *Energiatakarékosság:*

- *Naperőmű létesítése,*
- *Energiaracionalizálási beruházás;*

12) *Működő „Faluház” funkció bővítése és felújítása;*

13) *Sportlétesítmény (futballpálya öltöző tető) felújítása;*

14) *Piac tér kialakítása;*

15) *Kegyeleti emlékpark kialakítása a régi temető helyén;*

16) *Agráripari park területén beruházás lehetőségének megteremtése.*

Hosszú távú gazdasági program:

1) *Infrastrukturális lemaradás felszámolása érdekében:*

- *felsővízi vízelvezetés,*
- *szennyvíz – csatornázás,*
- *elkerülő út megépítése a Településrendezési Terv szerint,*
- *utak pormentesítése,*

(Megvalósíthatósági tanulmányterv készítése folyamatban!)

2) *A volt szilárd hulladék lerakó rekultivációja.*

(Hatástanulmány pályázati előkészítése folyamatban!)

3) *A település gazdálkodási struktúrájának átalakítás:*

- *Munkahelyteremtés (a kertészet alternatívájaként);*
- *Megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásának elősegítése (Megvalósult, bővítése folyamatban);*
- *Ipari munkahelyek létesítése aktív korúak számára (Kossuth Lajos utcai megvásárolt üzemépületben.);*
- *AGRÁR-IPARI PARK működtetéséhez beruházó felkutatása (Árpád u.)*
 - *Ipari növények termeltetésének elősegítése,*
 - *I. fokú feldolgozó technológiák telepítése,*
 - *Fentiekhez szükséges csomagolótechnika feltételrendszerének kialakítása;*

4) *Falusi turisztikai vonzerő fejlesztése érdekében:*

- *Madarász turistaház (erdei iskola) kialakítása alkalmas területen,*
- *Tömörkény községgel közös turisztikai lehetőségek fejlesztése. (Pl. kisvasút rekonstrukció, továbbvitele a Labodárig),*

5) *A Remény Gondozási Központ apartman lakásokkal történő bővítése,*

6) *Ipari park megvalósítása.*

A helyzetértékelést követő fejlesztési célok és projektek kiválasztásánál ezek figyelembe vételével teszünk javaslatot. Tekintve, hogy a jövőbeni (2014-2020-ig terjedő) EU támogatási keret mellett a Nemzeti Vidékstratégia (2012-2020) megvalósítása jelentősebb támogatási forrásokkal rendelkezik, remélhetően az elérhető támogatási forrás növekedni fog. A megfogalmazott programok azonban még így is olyan mennyiségű feladatot jelentenek, amelyek megvalósítása hosszantartó együttműködést és nagy összetartó erőt igényel. Természetesen a programok köre nyitott, számuk bővíthető és értelem-szerűen módosítható.

A megfogalmazott programok eredményessége nagyrészt azon is múlik, hogy milyen szintű lesz a településen – a különböző közösségi és egyéni érdekek összehangolását és megvalósítását szolgáló – együttműködés, a statisztikai kistérség és a szűkebb településcsoport mennyi saját forrást lesz képes előteremteni és mennyi külső fejlesztési forrást sikerül Csanytelekre hozni. Az eredményesség hosszú távon döntően attól is függ, hogy a szubszidiaritás elve mennyire érvényesül, mennyivel növekszik a település – vele együtt a kistérség és a megye – feladat- és hatásköre, valamint a fejlesztésre fordítható (saját) forrása. Ennek függvényében mozgósíthatók a belső erőforrások, és ezzel együtt növekedhet a belső kohézió is.

HELYZETÉRTÉKELÉS

II. KÜLSŐ KÖRNYEZET

2.1. A TELEPÜLÉS FEJLŐDÉSÉNEK KÜLSŐ MEGHATÁROZOTTSÁGAI

E fejezetben számos EU-s, hazai és helyi jogszabály, valamint terv idézhető, melyek hivatkozásul szolgálhatnak a fejlesztési célok kapcsolatára. E hivatkozásokat a függelék tartalmazza, melyeket a célok megfogalmazásánál figyelembe veszünk, noha a korábbi gyakorlat azt mutatja, hogy e hivatkozások nem kaptak figyelmet a támogatások odaítélésénél.

Különösen fontosnak tekinthető viszont az, hogy a településfejlesztési tevékenység érintettjei – döntéshozók, érdekeltek, együttműködők – megfelelő információhoz jussanak, milyen – településen és országon kívüli és belüli – hatásokkal kell számolniuk településük fejlesztésével kapcsolatban. Fokozottan vonatkozik ez egy települési képviselőre, aki felelősséggel tartozik választóinak, s emellett közvetlenül tapasztalhatja döntéseinek hatását. A felelősségteljes döntéshez megfelelő információk birtokában kell lennie, vajon milyen lehetőségek állnak rendelkezésére és milyen körülmények korlátozzák döntése meghozatalában, s e döntéseknek várhatóan mik lesznek a következményei.

Vannak olyan nemzetközi és hazai folyamatok, melyeket nem lehet helyileg megváltoztatni, de megfelelő ismeretek birtokában, lehetőségünk van azokhoz alkalmazkodni. Az elmúlt húsz évben – a magunk által – tapasztaltak alapján megítélhetjük, vajon mennyire számíthatunk településünk versenyképességének, életminőségünk javításában a világszervezetekre, a külföldi befektetőkre, a külföldi működő tőkére (KMT), illetve a hazai döntéshozókra. Ezek mellett gondoljuk végig, vajon mi a településünkön minden lehetőséget kihasználtunk-e a településünkön élők jelene és jövője érdekében?

E gondolatok jegyében egy rövid – pártpolitika-mentes képet vázolunk fel, neves hazai és nemzetközi tudományos és gyakorlati szakemberek elemzései és adatai alapján azzal a céllal, hogy rádöbbenjünk, mennyire fontos a helyi összefogás, a helyi érdekek érvényre juttatása.

A globalizáció mindinkább meghatározója társadalmi, gazdasági, kulturális életünk és környezetünk minőségének, nem túlzott tehát az iránta megmutatkozó kiemelt figyelem. Még mindig sokan érvelnek a globalizáció mellett, s még sokan várják a külföldi működő tőke (KMT) általi „üdvözülést”, ugyanakkor egyre több bíráló érzi, hiszen mindez egy szűkebb érdekcsoport érdekei szerint és felügyeletével folyik. Korten¹ szerint a globalizációs világ fő szervezetei – a Világbank-csoport (WBG), a Nemzetközi Valutaalap (IMF) és az Általános Vámtarifa- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT), melyek további világszervezetek (WHO, FAO, WTO) révén is –, jelentős befolyással vannak a világ országaira. A Világbank ugyanis olyan feltétellel ad kölcsönt egy országnak, ha az a kölcsönszerződésben meghatározott gazdasági intézkedéseket foganatosítja. A megszorító intézkedések gazdasági visszaeséshez, majd újabb hitelek felvételéhez vezetnek, ami adósságspirálhoz, majd nemzetgazdasági instabilitáshoz vezetnek. Még egy ország gazdasága sem virágzott fel e kölcsönök révén, ugyanakkor a környező országok közül – velünk együtt – több is ennek következményeként került válságos helyzetbe.

A hitel mellett a külföldi működő tőke (KMT) a globalizációs folyamatok befolyásolásának hatékony eszköze. A globalizáció nyertesei – a gazdasági növekedésre hivatkozva – e folyamat kiterjesztésre törekcszenek. Bár "a növekvő nemzetközi munkamegosztás fokozza a világ gazdasági teljesítményét, (...) a világgpiaci integráció közgazdasági szempontból igen hatékony. Ám (...) a vesztesek száma messze meghaladja a nyertesekét." (Martin – Schumann 1996/a).

¹ David Korten a Stanford Egyetem posztgraduális közgazdasági képzésében szerezte meg az elnyerhető doktori fokozatokat, tanított a Harvard Egyetem posztgraduális közgazdasági tanszékén, és sok évet töltött Ázsiában a Ford Alapítvány és az Egyesült Államok Nemzetközi Fejlesztési Ügynöksége megbízásából. Szerzője a "Tőkés társaságok világuralma" című kötetnek (Bp.: Kapu Kiadó, 1996. 449 p.), az Ember-központú Fejlesztési Fórum elnöke, Soros elnöke a Pozitív Jövőért Hálózat vezetőségének, a Yes! kiadója. Forrás: (YES! A Journal of Positive Futures - Egy lap a pozitív jövőért; 1997 / tavasz)

A rendszerváltás éveiben elhangzott ígéretkező viszonyítva az EU szerepe is jelentősen megváltozott. Az EU kohéziós (felzárkóztató) politikáját – mely oly kecsgetően hangzott a korábban csatlakozásra váró országok számára – most az EU versenyképességének növelése váltja fel – nem titkoltan –, még néhány régió leszakadásának árán is. Míg a rendszerváltáskor a kelet-közép-európai országokban a KMT elenyésző volt, az uniós belépés idejére a nyugat-európai cégek meghatározó mértékben uralták a leendő tagországok többségének gazdaságát.

A helyzetkép megítéléséhez elegendő áttekinteni az Eurostat fizetésimérleg-statisztikáját, mely szerint a 2004 és 2008 közötti öt évben, Németország, Nagy-Britannia és Franciaország együtt 460 milliárd eurós jövedelemre tett szert, míg az uniós tagországok nagyobbik része, nagyjából ugyanekkora összeget fizetett ki jövedelem-átutalások formájában. (...). A statisztikai idősorok szerint a folyamatok nem az egységesülés, hanem a differenciálódás, az ellentétek kiéleződése irányába mennek. (Lóránt 2011).

2.1.1. A globalizáció hazai hatásai, háttere

A globalizáció megítélésében számunkra az a mérvadó, hogy ez a folyamat milyen hatásokat váltott ki hazánkban. Az előző fejezet tanúsága szerint az adósságspirál és a KMT függőséghez vezethet, ahol a jelentősebb döntések gazdasági kényszer hatására, illetve a helyi társadalom mellőzésével születnek. Minden negatív hatás még sem írható a globalizáció számlájára, hiszen nem minden szomszéd ország gazdasága és nemzeti vagyona lett a globalizáció és az EU négy szabadságelvén alapuló „privatizáció” prédája, mint nálunk. Vagyis nem juthat egy ország ilyen kiszolgáltatott helyzetbe, a hazai politikai elit aktív közreműködése nélkül. A húsz év tapasztalata szerint a döntéshozók nem tekintik partnernek a társadalom tagjait, nem kapnak korrekt információt, és sorskérdésekről a feje felett döntenek. Ez vezetett oda, hogy a négy szabadságelv alapján a globalizáció prédájává váltunk.

A globalizáció négy szabadságelve – mely az EU csatlakozásnak feltétele volt –, előre láthatóan, csak azoknak előnyös, akiknek tőkájuk, tömérdék árjuk, fejlett szolgáltatási rendszerük van, emellett olyan nemzetközi befolyással bírnak, amivel e négy elv érvényesülését képesek befolyásolni.

Tekintsük át, nekünk mivel járt e négy szabadságelv alkalmazása!

A tőke szabad áramlása címén a KMT a privatizáció „kedvezményezettjeként” megszerzi a megrokant vállalatok és piacok jelentős részét. Ezek hatására a magyar ipar összeomlott másfél millió munkahely, az összes egyharmada szűnt meg, és a magyar gazdaság (2003-ig mérve) mintegy 11 Mrd \$ értékű külső és belső piacot veszített el. (Lóránt 2009). Eközben – főként a nyugat-európai – KMT befolyása az EU-ba való belépésünk idejére meghatározó lett. Gazdaságunk teljesítőképességét erősen kiteszik ezek a körülmények a KMT pillanatnyi szándékainak. A GDP 2002 és 2012 közötti változását jól szemlélteti az 1. ábra.

1. ábra: Magyarország GDP teljesítmény változása (2002-2012.) Forrás: Hanti

A hazai foglalkoztatási arány és az aktivitási ráta hozzávetőleg 8-10 %-kal alacsonyabb az EU átlagánál. Az alacsony foglalkoztatási arány mellett a keresetek és a fogyasztói árindex is folyamatosan romlik. A fogyasztói árindex 1993-2013 évek közötti változását a 2. ábra szemlélteti, ahol az előző év = 100%. Időközben az érdekeltek szétzilálták, vagy befolyásuk alá vonták az érdekvédelmi szervezetek nagy részét, melyek pozitív hatással lehetnének az együttműködésekre és a bérpolitikára.

2. ábra: A fogyasztói árindex változása 1993-2013. *Forrás: hír24*

Az áru szabad áramlása címén, a fejlettebb nyugat számára biztosítottak akadálymentes értékesítési lehetőségeket a döntéshozók. Így megszerezve piacainkat, elárasztják az országot olcsó, értéktelen áruval, miáltal elsorvadt az iparunk és a mezőgazdaságunk.

A munkaerő szabad áramlása következményeként, a hazai költségen képzett, zömében kvalifikált és a fiatal munkaerő, főleg a centrum országokban kényszerül munkát keresni, ahol viszonylag alacsony bérért, vagy nem a képzettségének megfelelően alkalmazzák. Eközben itthon bizonyos területeken szakember hiány mutatkozik.

A szolgáltatások szabad áramlásával összefüggésben elég megemlíteni a külföldi tulajdonú bankok hazánkban alkalmazott kirívó uzsorakamatait, az így elvesztett vagyonokat, a tömegével tönkrement vállalkozásokat, a külföldiek által működtetett közszolgáltatások minőségét és díjait, illetve az országból így kiáramló jövedelem mennyiségét.

Magyarország nem sorolható sem a globalizáció, sem az EU nyertesek közé. Bár 2004-2008-as időszakban közel nettó 5 Mrd € EU támogatást kaptunk, de ugyanez időszak alatt nettó 30 Mrd € jövedelem-átutalást teljesítettünk a centrumországok felé. (Lóránt 2011).

A KMT lehetne előnyösebb a jelenleginél, többségük azonban zárt egységként működik, számottevő beszállítói rendszer nem épül rájuk, összeszerelő jellegűek, a hazai ipar korszerűsítését érdemben nem segítik. Telephely választásai révén pedig tovább erősödik a hazai régiók közötti differenciálódás. Letelepédésüket a kormány – munkahelyenként milliós nagyságrendű – támogatásban részesíti, miközben nem munkanélkülieket alkalmaznak, hanem a képzett munkaerőt szívják el a térség hazai KKV-itól, pedig ők a teherviselők, s tőlük várjuk a foglalkoztatás és a bérek növekedését is.

A bemutatott adatok és trendek alapján, nem feltételezhető, hogy a globalizáció és a KMT terjedésében érdekeltek bármilyen érvek hatására, a hazai társadalom érdekeit helyezik előtérbe.

E tapasztalatok arra ösztönzik a településeket, hogy – a törvény adta keretek között – saját adottságaik és érdekeik szerint önmaguk alakítsák ki gazdaságfejlesztést is magába foglaló településfejlesztési stratégiájukat, mely a globalizáció és a KMT befolyása mellett is lehetővé teszi a helyi gazdaság megerősítését, a helyi érdekek érvényesülését.

2.1.2. Fejlesztéspolitika és intézményrendszerének hatékonysága

A rendszerváltás utáni berendezkedés egyik pillére az önkormányzati struktúrát meghatározó 1990. évi LXV. önkormányzati törvény volt, mely a települési önkormányzatokat tette a decentralizáció kedvezményezettjeinek. E törvény az új politikai, társadalmi, gazdasági viszonyok között is számos lehetőséget kínált, de következetlen alkalmazása problémákat idézett elő.

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. tv. a településeket egyszerűen kihagyta. A településfejlesztés éveken át szabályozatlan volt, 2007. óta vált csak kötelezővé a véleményeztetés rendje, majd 2013-tól bevezetésre került a társadalmi egyeztetésre vonatkozó Partnerség. Létrejött egy hazai érdekeket hangsúlyozó vidékfejlesztési stratégia, s csak remélni lehet, hogy ennek megvalósulása is nemes hazai célokat fog szolgálni. Egy helyesen értelmezett, alulról szerveződő stratégia elősegíti a célok megvalósulását, a helyi gazdaságfejlesztés, településfejlesztés, vidékfejlesztés, területfejlesztés egységét és a hatékonyságot.

2.1.3. Az alulról szerveződő stratégia felépítése

Az alulról szerveződő stratégia részletezése önálló tanulmányt igényelne, itt csupán a lényegi összefüggések értelmezésére van lehetőség.

A fentiek tanulságai alapján, csak a saját érdekalkotó szintünkre épülő, közösségi érdekeinket tartalmazó – alulról szerveződő – stratégia közös megfogalmazása és érvényre juttatása vezethet eredményre. Ennek érvényre juttatásához minden szükséges adottsággal rendelkezünk, hiszen mi vagyunk egyenként az alkotó egyén, aki az életminőség növekedésének kedvezményezettje és minősítője, az eredmény létrehozója, a tudás hordozója, fejlesztője és alkalmazója, valamint munkaerő, döntéshozó, vállalkozó, munkavállaló, tulajdonos, bérlő, fogyasztó, a közösségi terhek viselője, környezetünk eleme és hasznosítója, az egyes társadalmi csoportok alkotója, szervezője, szavazattal bíró helyi állampolgár, akinek egy, vagy többféle indíttatású érdekeltsége és státusza lehet.

Az egyén tehát, érintettsége és érdekeltsége révén meghatározó az alulról szerveződő stratégia megalkotásában és megvalósításában. E sokféle egyéni érdekeltségnek a közösség érdekazonosságán alapuló elemeit foglalja magába az alulról szerveződő stratégia, ami az együttműködés alapja. A közösségi célok megfogalmazásánál minden olyan érdeket figyelembe kell venni, ami az egyéni belső erőket mozgósítja (erkölcs, szakmai ambíciók, település és közösség jövője iránti elkötelezettség, de az anyagi is). Különösen fontos, hogy a helyi szereplők ismerjék közösségük tagjainak emberi értékeit, ki mire képes, hiszen a stratégia összeállítása és megvalósulása nagymértékben e tartalomtól függ. Az emberi értékek kölcsönös megbecsülése pedig az a színvonal, ami az összetartozás megszilárdulásához és az eredményes együttműködésekhez vezet. Az alulról szerveződő stratégia érvényre juttatása csak együttműködések keretében lehet eredményes.

A társadalom területi vonatkozásban is meghatározható „a térszerkezet alapkategóriája a település” (Tóth – Pap 2002, 295. o.) (A településekre alapoz a Lipcsei Charta eszmeisége is.)

Az érveket elfogadva a település az alulról szerveződő stratégia alapszintje, ami nem mond ellent a középszint fejlesztéspolitikában betöltendő szerepének, csupán működőképes viszonyrendszere a településekre épül.

A települési alapszint mellett szóló érvek:

- A magyar önkormányzati törvény (...) a rendszer középpontjába a települési szintet helyezte. (Pálné, Kovács 2002. 8. o.). Ily módon minden település és egyén/állampolgár számára biztosítani lehet a versenyképesség helyi növelésének lehetőségeit;
- A település a szubszidiaritás érvényesülésének alsó szintje;
- Erős a társadalmi kohézió (jóval erősebb, mint a statisztikai kistérségi, vagy régióhoz kötődő).
- A helyi szereplők többsége, több szálon is a településhez kötődik (lakcím, ingatlan, telephely, munkahely, személyes kapcsolatok, lokálpatriotizmus);
- A közösségi célok közvetlen részvétellel (nem képviselői úton) megfogalmazhatók;
- A települések érdekazonosságára épülő tervszerű térségi együttműködések integrálják a terület-, vidék- és településfejlesztési kérdésköröket, növelve a hatékonyságot;

Mi hátráltatja a településekre alapozott alulról szerveződő stratégia megvalósulását?

- A fejlesztési struktúra nem partnerségre épül, hanem az erőviszonyok szerint alakul.
- A településeket, a gazdasági és civil szereplőket kiiktatták a területfejlesztés rendszeréből;
- Nincs legitim, feladat- és hatáskörrel és forrásképzéssel rendelkező középszint;
- Egységes – tartalmi és eljárásrendi – jogi szabályozás, illetve a tervezést és megvalósítást szolgáló intézményi rendszer hiánya.
- Erős a KMT helyi befolyása;
- A helyi szereplők nehezen aktivizálhatók;
- A helyi tőke hiánya, a magas és bizonytalan mértékű kamatok.
- Kevés a településfejlesztés folyamatában – érdemben – számításba vehető szakember.
- A Megyei Jogú (MJ) városok kiszakadása hátráltatja, hogy a térség szerves egységként működhessen.

A felsorolt előnyök megerősítik, hogy az alulról szerveződő stratégia településekre épülhet. A hátráltató tényezők többsége pedig felsőbb szintű, a településeket mellőző döntések következménye, melyek arra ösztönzik a településeket, hogy – alulról szerveződő stratégia keretében – maguk keressenek megoldást érdekeik érvényre juttatására.

A közfeladatok minőségi ellátása minden településnek érdeke, de nem minden település képes ezek önálló hatékony ellátására. A városok a térség szolgáltatási és innovációs központjai, a gazdasági motorjai, mégsem települhetnek rá környezetükre, mert a kölcsönös érdekeltégi és viszonyrendszer egyensúlya megbomlik, s érdeellentétek kialakulásával a kohézió, majd a társadalmi tőke gyengülése gazdasági hátrányokhoz vezethet. Ez – különösen a statisztikai kistérségi összefüggésben eddig is gyakran megjelent.

2.1.4. A Helyi Gazdaságfejlesztés

A Helyi Gazdaságfejlesztés (HGf) módszere a helyi gazdaságélénkítésnél alkalmazható sikerrel. Különösen a kisebb településeken – az alacsony foglalkoztatottság, az elenyésző kereseti lehetőségek sürgetik a mielőbbi beavatkozást. Először a „helyi érdekeltégű piacok” visszaszerzését és kiépítését kell elősegíteni. Már a helyben termelt termékek, helyi vállalkozók előnyben részesítése is jótékonyan hat a „helyi közérzetre”, ugyanakkor a helyben maradó források a helyi gazdaságot élénkítik.

Az önkormányzati gazdálkodásban és a települési közgondolkodásban tudatosulnia kell annak, hogy a településre beáramló értékek és források erősítik a helyi gazdaságot, így a kiáramlás okait érdemes felülvizsgálni. A településfejlesztési célok közül lehetőleg azok kapjanak prioritást, melyek megfelelnek e feltételeknek, s pótlólagos forrást biztosítanak a helyi versenyképesség növeléséhez:

- Bázis szektor termelésének növelése, ahol a helyben készült termékek, szolgáltatásaik többségét a településen kívül értékesítik, ezáltal forrást vonnak be a helyi gazdaságba;
- Helyi szektor azon része, mely a bázis szektort kiszolgálja, a helyi ellátást biztosítja, vagy az a helyi vállalkozás mely külső szolgáltatást vagy beáramló árut vált ki;
- Erőforrás-függő szektor: ahol a vidéki fogyasztó helyben veszi igénybe a szolgáltatást, s ezáltal forrást hoz be a helyi gazdaságba (pl. turizmus);
- Kapjanak előnyt a stratégia kidolgozásában és megvalósításában résztvevő helyi KKV-k;
- Kapjon előnyt a helyi termelési – főleg a humán – tényezők, az innovációs képesség fejlesztése és innovációs folyamatok erősítése. Nélküle nem növelhető a versenyképesség.

A helyi gazdaságfejlesztés szinte minden társadalmi, gazdasági, környezeti jellemzővel összefügg, célszerű tehát e tevékenységet a településfejlesztés keretébe illeszteni, annál is inkább, mert ez utóbbi a települési önkormányzatnak törvény által előírt feladata, mely részleteiben a helyi adottságokra építve tervez.

A településfejlesztési tevékenység nem egyszerű feladat, de már van kialakított módszertan, mely lépésről lépésre ad útmutatást a települések önálló feladatként való ellátásához, a tervezés kezdetétől a megvalósításig.

2.2. A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS ÉRINTETTJEINEK ELVÁRÁSAI

Csanytelek Község gazdasági fejlődése sok szálon kötődik a Csongrádi Járáshoz, Csongrád Városhoz, így ezek fejlődési üteméhez. A statisztikai kistérségben az ipari és szolgáltató szektor több vállalkozása foglalkoztat csanyteleki munkavállalót így ezek fejlesztési igényei nem hagyhatók figyelmen kívül. Emellett Csongrád városban több intézmény nyújt szolgáltatásokat csanytelekiek számára is, mely szolgáltatások minősége befolyással van a község fejlődésére (pl. oktatás, szakképzés, egészségügyi szolgáltatások, stb.). Ennek megfelelően a járás fejlődésével összefüggő elvárásokra is figyelemmel kell lenni Csanytelek fejlesztési céljainak megfogalmazásánál. A fejezet összeállításánál a csongrádi vonzókörzetre és a településre vonatkozó tervek adatait is figyelembe vettük.

2.2.1. Az önkormányzat elvárásai a településfejlesztési koncepció célkitűzéseitől

A településfejlesztési koncepció tárja fel Csanytelek Községben élők számára azokat az erőforrásokat és lehetőségeket, amelyek hosszú távon megalapozzák a település társadalmi, gazdasági és környezeti fejlődését, versenyképességének növelését.

A tervezett fejlesztés a település egészére irányuljon, kihasználva az adottságokat, lehetőségeket és legyen figyelemmel a helyi érdekekre, illetve arra, hogy minden helyi lakos, vállalkozás és szervezet bekapcsolódhasson a fejlesztési munkába.

Tekintve, hogy a településfejlesztési koncepció a településrendezési terv készítésének alapja, az alábbiak szerepeltetését fontosnak ítéljük:

1. Csanytelek község helyi védettség alatt álló, csápos településszerkezetéből adódóan a „**sortanyákat**” felfűző, speciális gyűjtőutak B6 kategóriából B5 kategóriába sorolása a település fejlesztése, fejlesztethezőse szempontjából feltétlenül javasolt.

2. Csanytelek község jelenleg hatályos Településrendezési Terve és Helyi Építési Szabályzata felülvizsgálatakor az **önkormányzati tulajdonú Móricz Zsigmond, Dózsa György, Gábor Áron, Nagy Imre, Arany János, József Attila, Szent István, Lehel, Nefelejcs és Martinovics utcák** vonatkozásában indokolt a **fenti kategóriaváltás**.
3. A Településrendezési Terv felülvizsgálata és módosítása a településen az **„egyéb mezőgazdasági övezetbe” tartozó ingatlanok kedvezőbb besorolása érdekében** mely lehetőséget ad a kertészeti vállalkozások működésének.

Vegye figyelembe a Csongrád Megye Településrendezési terv célkitűzéseit, különös tekintettel azokra, amelyek kimaradtak a megyei terv ajánlásaiból:

- Csanyteleknek nem szán szerepet a sajátos térségek között;
- **Turizmusfejlesztés.** Az ökoturizmuson kívül javasolt még a **horgász-, kerékpáros-, lovas-, madarász-, rendezvény-, vadász-, vízi- és falusi turizmus.**
- Kulturális örökségvédelem;
- Nitrát érzékeny területek közé az Intenzív gazdálkodás miatt javasolom bevonni;
- Megújuló energianyerés és felhasználás. **Naperőmű és egyéb megújuló fejlesztése** (hőszivattyú, szél);
- **Erdőtelepítések** nagyobb volumene indokolt lenne;
- **Tájrehabilitáció** szükségességének vizsgálata;
- Történeti település- terület összetétellel nem foglalkozik;
- **Felszíni vizek védelmének** indokoltsága;
- **Az elkerülő út megvalósulása** esetén a kerékpárút nyomvonala a településen keresztül vezetne
- **Sortanyákat felfűző utak speciális gyűjtőutakká minősítése – szilárd burkolatúvá tételük a felszíni vízelvezetés megvalósíthatósága - ezzel a belvíz-veszély csökkenthetősége - okán feltétlenül indokolt;**
- ÉTV-ben javasolt változás: Belvíz-veszélyeztetett településeken a fólia-és üvegház-telepek víz-visszatartása!

2.2.2. A háztartások elvárásai a településfejlesztéstől

A lakosság körében – fejlesztési kérdésekben – való kérdőíves módszerrel történő korábbi felmérés nem járt sikerrel (a statisztikai kistérség többi településén sem), noha a kérdőíveket minden lakásba kétszer is eljuttattuk, két alkalommal közlemény jelent meg a program készítésével kapcsolatban, emellett civil szervezeteket kértünk a közreműködésre. Ennek ellenére a Csongrádi statisztikai Kistérségben 56 személy nyilvánított véleményt. Az ilyen arányú adatmennyiség nem tekinthető a teljes lakosság nézeteinek reprezentatív felmérésen alapuló leképezésének, erre egy hosszú távú település-tervezés nem épülhet. Ehelyett törekszünk a lakosság fokozatos tájékoztatására, bevonására a településfejlesztés folyamatába, lehetőséget biztosítva a folyamatos javaslattételre és véleményalkotásra, valamint – alkalmas időben (télen) – lakossági fórumok, illetve vállalkozókkal és civil szervezetekkel való találkozások keretében ösztönözzük a helyieket az aktív részvételre, érdekeik képviselésére, s az együttműködésre.

2.2.2. Gazdaságfejlesztés értékelése

A gazdaság fejlesztése témakörében az adatok és az eddig elvégzett vizsgálatok elemzése alapján a helyi vélekedés az alábbiakban foglalható össze. Csanytelek agrárjellegű, a kapcsolódó statisztikai kistérség túlnyomóan agrár-ipari térség, ahol a mezőgazdaság szerepe meghatározó. Ennek megfelelően, a helyi érdekekkel összhangban elsősorban az agrártermeléshez kapcsolódó feldolgozóipar fejlesztését ítélik előnyösnek és célszerűnek. Akik nem az agrártermékek tovább-feldolgozásában látják a jövőt, azok többsége a már meglévő ipari szakágazatok fejlesztésére voksolnak, míg csak kevesen vannak – részben a tradíció, részben a szakképzett munkaerő szakmai összetétele miatt - akik realitást látnak a turizmus, vagy új, más térségekben sikeresnek bizonyult, gyorsabb fejlődést felmutató szakágazatok meghonosításában.

Az infrastrukturális fejlesztési célok közül az *útépítés, belvízelvezetés, a szennyvízkezelés, az informatikai rendszer, a kábel tv, a mezőgazdasági úthálózat, öntözési nehézségek, a mezőgazdasági jellegű hulladék-elhelyezés, a megújuló energiák használatának fontosságát, illetve a termálenergia mezőgazdasági hasznosításának nehézségeit lehet kiemelni.*

A nehézségek másik kiemelhető témaköre a piaci értékesítést érinti, melyek részben helyileg nem feloldható versenyhátrányt okozó tényezők, másrészt a kistermelők összehangolatlan, szervezetlen tevékenységéből adódó hátrányokat jelenti. (Versenyelőnyt és nagyobb értékesítési biztonságot jelent, ha a termelés a piac igényéhez igazodik, ha a termelők egységes, piacképes mennyiségű, visszaellenőrizhető minőségű, csomagolt, vagy feldolgozott áruval jelennek meg. Egy-egy termelő nem képes partnere lenni a kereskedelmi láncoknak, integrátor pedig szinte nincs. Ezt a vertikumot és háttérrel helyi együttműködés keretében, érdekeltségi alapon meg lehet teremteni.)

A nem mezőgazdaság iránt érdeklődő munkaerő elhelyezkedését nehezíti, hogy az ipar és a szolgáltatás területén elérhető munkaalkalom csak távolabbi városokban érhető el, továbbá az is, hogy a jelenlegi szakképzés nem igazodik a munkaerő-piaci igényekhez. Emellett a jelentősebb ipari vállalatoktól való távolság nem ad lehetőséget a településen élőknek beszállítói rendszerhez való kapcsolatok kialakítására. Ily módon a település gazdaságának többszínűvé tétele komoly nehézségekbe ütközik.

A statisztikai kistérség fejlettségével minden véleményt adó elégedetlen, a válaszok versenyképesség növelését támasztják alá.

A helyiek szerinti erősségek:

- *Természeti adottságok (Tisza, tavak, alföldi táj, termőföld).*
- *A fejlesztések iránti érdeklődés.*
- *A kertészeti tradíciók*
- *Magas a terményeknek a településen kívül történő értékesítési aránya.*
- *Az összekapcsolható termelők jelentős száma.*

A helyiek szerinti gyengeségek:

- *Képzetlen a munkaerő.*
- *Alacsony színvonalú a környezetben elérhető szakmai képzés.*
- *A környékbeli szakképzés nem igazodik a munkaerő-piaci igényekhez, pedig egyes területeken jelentős szakemberhiány van a térségben.*

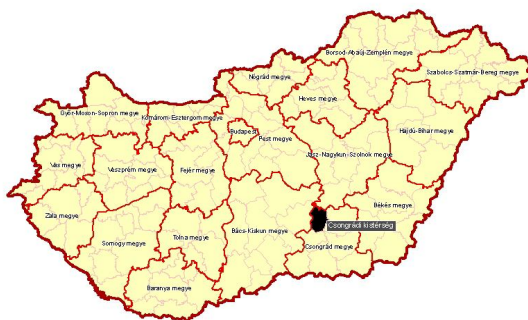
- *Nem megfelelő a nyelvoktatás minősége, nem tudnak kommunikálni a végzetek a tanult idegen nyelven, pedig ez is megkönnyítené a munkaszerzést.*
- *Hiányos az infrastruktúra (szennyvízelvezetés, hulladékkezelés, közutak minősége, mezőgazdasági utak kiépítetlenek, öntöző és belvízelvezető-csatornák hiányosak, nincsenek karbantartva.*
- *Nincs támogatás, illetve pályázat az öntöző, illetve a belvízelvezető csatornahálózat karbantartására.*
- *A használt termásvíz elhelyezése nem megoldott és a bírság is diszkriminatív.*
- *Drága az öntözővíz.*
- *A gazdasági szolgáltatások hiányosak.*
- *A pályázati támogatások rendkívül kiszámíthatatlanok és késleltettek.*
- *Nagyobb feldolgozóipari húzócég hiányzik a térségből.*
- *Nagyobb mezőgazdasági feldolgozóipari cég hiányzik a statisztikai kistérségből.*
- *Hiányoznak a zöldségtermesztést koordináló vagy értékesítő gesztor szervezetek.*
- *Alacsony az együttműködési készség.*

III. HELYI ADOTTSÁGOK

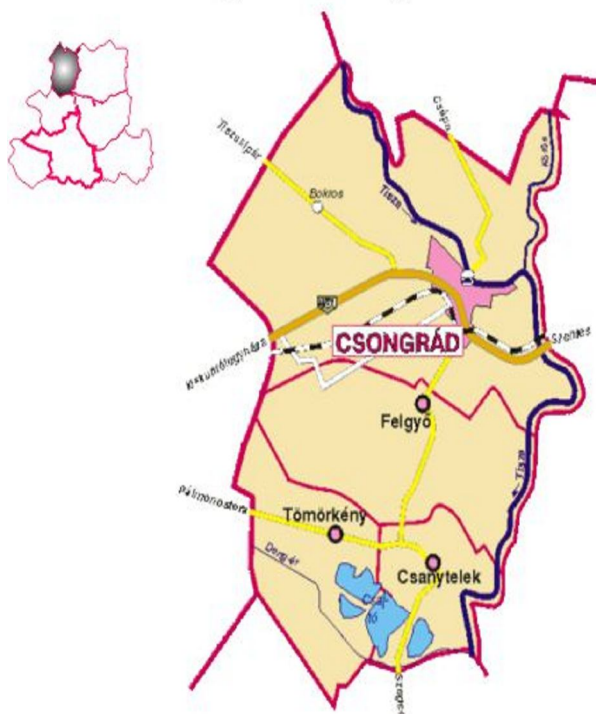
3. TERÜLETI ADOTTSÁGOK

3.1. CSANYTELEK FÖLDRAJZI JELLEMZŐI, TÖRTÉNELME

Csanytelek Község a Csongrádi járásban, Csongrád megye északnyugati részén, a Tisza magyarországi szakaszának alsó folyásánál - Budapesttől 154 km-re, Szegedtől 38 km-re –, Csongrádhoz 15 km-re helyezkedik el *(ábra)*. A községet keletről a Tisza, nyugatról Tömörkény Község, északról Felgyő Község, délről Baks Község határolja. Területe 34,71 km², lakosainak száma 2802 fő.

Csongrád és térsége

1. táblázat: Csanytelek és Csongrád Járás főbb alapadatai

Megnevezés	Csanytelek	Járás
Igazgatási terület km ²	34,71	339,24
Lakónépesség fő	2755	22633
Népsűrűség fő/km ²	79,37	66,72

Forrás, 2012.01.01. KSH

3.2. TÁRSADALMI FOLYAMATOK**3.2.1. Demográfia**

A Csanytelek lakónépessége 2755 fő (2012 KSH), mely csökkenő tendenciát mutat (1910-ben 4231 lakosa volt), ahogyan az ország, a megye és a statisztikai kistérség lakossága is csökken. A népsűrűség 79,37 fő/km². A külterületi népesség aránya - bár az utóbbi 10 évben csökkent -, a település szerkezetének köszönhetően igen jelentős, meghaladja a 40%-ot. A lakosság 30%-a földutak mellett él.

A népességalakulás tényezői közül a halálozások száma évek óta meghaladja a születések számát, az odavándorlások száma kisebb, mint az elvándorlások száma, így az egyenleg népességcsökkenést mutat.

A születések számának hosszan tartó csökkenése, a gyermekkorúak arányának csökkenéséhez, az időskorúak arányának növekedéséhez, azaz a népesség előregedéséhez vezet. Ezt a jelenséget az öregedési index teszi szemléletessé, ami azt mutatja, hogy száz gyermekkorúra (0 – 14 év), hány időskorú (65 év feletti) jut. Ez a mutató 1990-ben (0,43), ekkor volt a legalacsonyabb, 2000-ben (0,55) kedvezőbb, 2010-ben (0,51) némileg romlott. Az előregedés a munkaképes korú lakosság arányának fokozatos csökkenését, az eltartottak arányának növekedését eredményezi.

3.2.2. Alapfokú oktatás

A csanyteleki Szent László Általános Iskola a község egyetlen iskolája, amely szellemi- és jogutódja az elmúlt évszázadokban itt működő egyházi majd állami oktatási intézményeknek. Az iskolai oktatás 1961-ben kezdődött és 1988-tól koncentrálódik a Szent László utca 4/a alatti intézményben.

Az azóta eltelt bő két évtizedben számos fejlesztés történt (1992. tornaterem és a konyha felépítése, 2001. fűtés, világítás korszerűsítése és részleges nyílászáró-csere, 2003. számítógépes tanterem felépítése, 2009. teljes nyílászáró csere és részleges hőszigetelés, 2012. teljes hőszigetelés és tetőcsere), de ahhoz, hogy a modern kor kihívásainak meg tudjunk felelni, szükség lenne egy átfogó épületrekonstrukcióra (fűtési rendszer, vizesblokkok, tornaterem, hidegburkolás)

Az épület, amelyben az általános iskola is működik 12 tantermet, 2 csoportszobát, 2 fejlesztő termet, 1 tornatermet, a könyvtárat, a szociális és kiszolgáló helyiségeket, valamint a napközis konyhát foglalja magába. Az intézményhez tartozik még egy aszfaltozott kézilabda, egy füves focipálya, egy nagyobb és egy kisebb udvar.

Iskolánk 1996-ban felvette a Szent László Általános Iskola nevet. Fenntartója 2006/2007. tanév végéig Csanytelek község önkormányzata volt, 2007-ben azonban a Csongrádi Kistérség Többcélú Társulása, majd 2013-tól a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ lett, s azóta közös erővel próbálunk megoldást találni a közoktatást érő egyre nagyobb kihívásokra.

Az intézménynek a község területén beiskolázási kötelezettsége van, ezért a gyerekek nagyon

különböző kulturális, szociális és anyagi környezetből érkeznek.

Az elmúlt években tapasztalható gyermeklétszám csökkenés alól iskolánk sem tudja kivonni magát. Jelenleg 17,9 pedagógus és 4,5 technikai dolgozói álláshelyen 171 tanulót látunk el. Problémát jelent azonban, hogy az egyre kilátástalanabb gazdasági helyzet a lakosság munkakörülményeinek romlását is magával hozta, aminek következtében az SNI+BTM (40%), a hátrányos (65%) és a halmozottan hátrányos (27%) helyzetű tanulók aránya jelentősen nagyobb, mint a statisztikai kistérségi átlag.

Az említett különbségek csökkentésére az elmúlt években számos szakmai és infrastrukturális pályázaton, továbbképzésen vettünk részt (DAOP, TIOP1.1.1, TÁMOP 3.1.4, TÁMOP 3.1.12, TÁMOP 3.3.14, TÁMOP 3.2.13, Megye zöld, IPR, Útravaló).

Ezek eredményeként nemcsak a tanórai ismeretátadást (kompetencia alapú oktatás) újítottuk meg, hanem magas színvonalon végezzük az integrált oktatást, megújítottuk a művészeti oktatást (kézművesség, színjátszás, zene, tánc), különféle tanórán kívüli képzési formákat szervezünk (szakkörök, projektek, témahetek, előadások, kirándulások, versenyek, rendhagyó órák), sőt a nyitottság jegyében igyekszünk a település egyik kulturális és sport központjává is válni.

Iskolánk mottója, hogy a tanulókat próbáljuk minél hosszabb ideig az intézményben tartani, s egy olyan befogadó környezetet teremteni, amely a hátrányos helyzetben lévő tanulók felzárkóztatását és a tehetséges gyerekek fejlesztését, s ezáltal a gyerekek szellemi, testi és lelki fejlődését egyaránt szolgálja.

Lehetőségeinket erősen behatárolja iskolánk összetétele. Sajnos tendencia a jelentős létszámú elvándorlás a szomszédos települések iskoláiba (kb. 50 fő), amely egyrészt a munkahely hiánnyal, másrészt azzal is magyarázható, hogy egyre több a szociális és mentális hátránnyal érkező, kiegyensúlyozatlan érzelmű, labilis idegrendszerű, magatartási zavarokkal küzdő gyermek, akiket jobb képességű társaik/szüleik nehezen tolerálnak, s inkább elhagyják az iskolát.

A probléma orvoslására célul tűztük ki, hogy a jövőben:

- még hatékonyabban működtetjük az immáron 17 éve folyó integrált oktatást.
- további tartalmi fejlesztéseket valósítunk meg a tehetséggondozás érdekében.
- a halmozottan hátrányos helyzetű tanulóink számára egy jól működő képességkibontakoztató és integrációs felkészítés biztosítunk.
- a sportolás szélesebb körű lehetőségeit teremtjük meg (pályázatok, tömegsport, atlétikai pálya kiépítése, sportegyesületekkel való kapcsolatfelvétel)
- a művészeti iskolák bevonásával tovább szélesítjük a művészeti oktatást.
- környezettudatosabb nevelést-oktatást valósítunk meg (ökoiskolai státusz, erdei iskolai programok, hagyományörző tevékenységek)
- változatos tanórán kívüli képzési formákat, közösségfejlesztő, közösségépítő programokat szervezünk, amelyek kötetlenebb tevékenységei segítenek közelebb hozni egymáshoz szülőket, diákokat és pedagógust.

A Csanyteleki Napközi Otthonos Óvoda az Alsó-Tisza-menti Önkormányzati Társulás Társulási Tanácsa által fenntartott Alsó-Tisza-menti Egyesített Óvoda 2013.07.01-napjától. Az intézmény épületének tulajdonosa Csanytelek Község Önkormányzata.

A csanyteleki intézmény felszereltségében és kihasználtságát is tekintve a statisztikai kistérség vidéki területeinek oktatási, nevelési bázisát képezi. A jelenleg 87 fő kisgyermeknek és az őket érintő szakmai munkának a 2010-ben átadott, részben új, korszerű, teljes körűen akadálymentes épület ad helyet, melyben öt foglalkoztató, tornaterem, és a szakmai munkához szükséges helyiségek, valamint konyha és a kiszolgáló helyiségek rendelkezésre állnak.

A település egy óvodával rendelkezik, a szülőknek nincs lehetőségük óvodaválasztásra, ezért az igényekhez igazodva, a szülőkkel együttműködve kell kialakítani a gyermekek nevelését. Az együttműködés partneri igényfelmérésen alapul, mely kérdőíves felmérést jelent, a lehetséges partnerek körében (iskola, szülők, civil szervezetek, önkormányzatok), illetve a bevezetett mérés-értékelési rendszer segítségével a gyermekek egyéni fejlődése megfelelően nyomon követhető, adott esetben erre alapozva beavatkozás tervezhető.

A településen szakképző, középfokú és felsőfokú oktatási intézmény nincs, ilyen típusú oktatás, vagy képzés nem folyik.

A közép és felsőfokú végzettségűek száma többségében megfelelő, ugyanakkor – a személyes riportok során – a vállalkozások több műszaki és gazdasági felsőfokú végzettségűt alkalmaznának. Eből arra lehet következtetni, hogy a felsőfokú végzettségűek szakmai összetétele, nincs összhangban a gazdaság versenyképesség növeléséhez szükséges szakmai igénnyel.

Összefoglalás: *Az alapfokú oktatási intézményeinek fenntartása a településre komoly anyagi terhet ró. A működtető „személye” várhatóan változni fog, de a település szerepe és az ebben lévő kötelezettségei és jogai, még nem körvonalazódnak. Mivel a településünkön a gyermeklétszám alig csökken, valamint a városoktól való távolság jelentős, továbbá az intézmények viszonylag korszerűek, alapfokú oktatási intézményeink működésével hosszabb ideig tervezhetünk.*

A környékbeli szakképző helyek tapasztalatai szerint a szakképzés egyre alacsonyabb színvonalú, miközben a versenyképesség növelése fokozottan képzett szakembereket igényelne. Bár a középfokú intézmények képzése látszólag igazodik a statisztikai kistérség gazdasági szerkezetéhez – több vállalkozó szerint - az oktatás, nincs összhangban a piaci igényekkel. A felsőfokú végzettségűek szakmai összetétele, ugyancsak nincs összhangban a gazdaság versenyképesség növeléséhez szükséges szakmai igénnyel.

3.2.3. A népesség egészségi állapota

Csanytelek népességének egészségügyi jellemzőinek többsége a magyarországi általános jellemzőkhöz hasonló. A halálzási statisztikák adatai alapján a keringési és a daganatos megbetegedések okozta halálozás túlsúlyos jellemző. A keringési megbetegedések okozta halálozás némileg csökkent ugyan az elmúlt években, de a település jellemzői mindkét nem esetében meghaladják az országos átlagot. A daganatos megbetegedések okozta halálozás növekedést mutat főleg a férfiak esetében. A szándékos önártalom miatti halálozás ismét csökkent kismértékben, de az egész Dél-Alföldre jellemzően még mindig az országos átlag fölött van.

A járványügyi helyzet, az egész megyére kiterjedően az előző évekhez hasonlóan kedvező. Jelentős járványos, fertőző megbetegedés nem fordult elő. A kötelező védőoltások teljes körűek a lakosság védettsége e szempontból megfelelő.

A természetes és mesterséges emberi környezet monitorozása, a kémia-, élelmiszer-, sugárbiztonság elemeinek folyamatos vizsgálata az ÁNTSZ feladata. Ezen a téren az elmúlt évben sem észleltek olyan tényező(ke)t, mely(ek) veszélyeztetné(k) a kialakult biztonságos állapotokat.

3.2.4. Az egészségügyi ellátás helyzete

A településen az egészségügyi alapellátás a két háziorvos, egy fogorvosi, két védőnői szolgálat, a Mozgó Szakorvosi Szolgálat Csecsemő tanácsadás, egy gyógyszertár, valamint a 24 órás orvosi ügyelet, továbbá egy állatorvos által megoldott. A szakorvosi ellátás viszont – statisztikai kistérségi szinten is - hiányossággal küszködik.

A szakorvosi ellátás Csongrádon részben megoldott a Szarka Ödön rendelőintézetben, bár vannak hiányzó szakterületek. Időszerű új, korszerű műszerek beszerzése, az eszközállomány korszerűsítése, hogy a kórházi ellátás hiányának mértéke ezúton csökkenthető legyen, s ne érezzék a kistérségben élők e tekintetben mostohának magukat.

A többszörös átszervezés nyomán a szülőotthon és a kórházi osztály megszűnt Csongrádon. A statisztikai kistérség lakói a szentesi, vagy a szegedi kórházakban kaphatnak kórházi ellátást, a mentő is ide szállíthatja őket, ami – esetenként a nagyobb távolság miatt - 20-30 perccel csökkenti esélyeiket.

A mentőszolgálat felszerelése megfelelő, a szakember ellátottság jó. A jelentős számú külterületi lakosság sürgősségi ellátása – főként a kiépítetlen és olykor járhatatlan utak miatt – időnként nehezen megoldható.

3.2.5. Szociális ellátás

A valamennyi szociális segítségre rászorulóra kiterjedő szociális törvény meghatározza a pénzbeli, a természetben nyújtott és a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások egyes formáit, az eljárás rendjét. E törvény alapján a pénzbeli és a természetben nyújtott ellátásokat valamennyi települési önkormányzatoknak biztosítani kell, míg a személyes gondoskodás különböző formáit a települések nagyságától függően differenciáltan kell fenntartani.

Az önkormányzatok által folyósított támogatások közül kiemelkedő jelentőségű az átmeneti segítség és a munkanélküliek jövedelempótló támogatása. Ez egyben jól tükrözi az önkormányzatok legjelentősebb szociális problémáit: a viszonylag magas munkanélküliségi rátát, valamint családok jövedelmi viszonyait.

A gyermekek speciálisan fokozott védelmét szolgálja a **gyermekvédelmi** törvény, amely a gyermekekről való szociális gondoskodás számos formáját határozza meg. Ezen formák közül a rendszeres és rendkívüli gyermekvédelmi támogatás nyújtása, valamint a gyermekjóléti alapellátások (gyermekjóléti szolgálat, gyermekek napközbeni ellátása, helyettes szülői hálózat) biztosítása ugyancsak a települési önkormányzatok feladata.

A rendkívüli gyermekvédelmi támogatásra kiutalt pénz legnagyobb részét a beiskolázás költségeinek részbeni támogatására fordították az önkormányzatok, melyek anyagi lehetőségei ezen a területen sem mérhetők össze a valós szükségletekkel. A gyermekekről való személyes gondoskodás területén viszonylag kedvező a kép. A törvény által kötelezően létrehozandó alapellátások működnek a településeken: a gyermekek napközbeni ellátása (bölcsőde, óvoda, iskolai napközi) már régebb óta létezik. A Gyermekjóléti Szolgáltató a gyermekjóléti alapellátás keretében tanácsadó tevékenységet végez, veszélyeztetettséget észlelő- és jelzőrendszert működtet, valamint a kialakult veszélyeztetettség megszüntetése érdekében rendszeres családgondozást lát el. Erre az önkéntesen igénybe vehető, szolgáltató jellegű alaptevékenységre épül rá a gyermekvédelmi rendszerben a települési önkormányzatok jegyzője és a városi gyámhivatal között megosztott gyámügyi hatósági ügyintézés.

A roma kisebbség szociális helyzetének javítására e statisztikai kistérségben – az ország más ilyen problémával küzdő kistérségéhez hasonlóan – folyamatosan jelentkező akkut feladat. Ennek egyik eszköze foglalkoztatottságuk növelése lehet.

Csanytelek Községben a szociális ellátás feladatainak egy részét az önkormányzat a Remény Szociális Alapszolgáltató Központ intézmény által látattja el, amelynek fenntartója az Alsó-Tisza-menti Önkormányzati Társulás.

Alapszolgáltatások Baross Gábor utca 2.

- **A házi segítségnyújtás** során azok a szociálisan rászorultak kapnak a saját otthonukban segítséget, akik önállóan már nem tudják ellátni magukat.
- **A szociális étkezés** a szociálisan rászorultaknak, a napi legalább egyszeri meleg étkezéséről gondoskodik a Remény Szociális Alapszolgáltató Központ, akik azt önmaguknak tartósan, vagy átmeneti jelleggel nem képesek biztosítani.
- **Családsegítés** a szociális vagy mentálhigiénés problémák, ill. krízishelyzetek miatt segítséget igénylő személyek, családok számára, az okok megelőzésében, a krízishelyzetek megszüntetésében, és az életvezetési képesség megőrzése céljából nyújtott szolgáltatás.
- **Gyermekjóléti szolgáltatás** a gyermekek érdekeit védő speciális szolgáltatás, amelynek igénybevétele önkéntes vagy hivatalból elrendelhető, kérelemre vagy intézkedés alapján történik, és térítésmentes.
- **Idősek nappali ellátása** keretében kulturális programokat, fizikai, szellemi, szórakoztató foglalkozásokat szerveznek. Az ellátás igénybevétele önkéntes, és az étkezésért kell csak személyi térítési díjat fizetni.

Alapszolgáltatás a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás a saját otthonukban élő, koruk, egészségügyi állapotuk és szociális helyzetük miatt rászoruló, a segélyhívó készülék megfelelő használatára képes személyek részére, az önálló életvitel fenntartása mellett felmerülő krízishelyzetek elhárításához. Csanytelek számára az ellátást szerződés alapján 27 készülékkel a Szociális Ellátások intézménye biztosítja Tiszásas településen.

Szakosított ellátás, ápolást, gondozást nyújtó Idősek Otthona Kossuth u. 39.

Egyénre szabottan, az életkor, egészségi állapot, valamint a szociális helyzet miatt rászorult személy helyzetének, állapotának megfelelő teljes körű ellátást nyújt. Az otthon 26 férőhelyes, ellátási területe Csongrád Megye közigazgatási területe. Egy-, két-, és többágyas lakószobákban biztosított az elhelyezés. Ebédlő, társalgó, látogatók fogadására kialakított rész, orvosi szoba és gondozott kert áll rendelkezésre. Az otthon biztosítja a 24 órás nővéri ügyeletet, az orvosi rendelést heti két alkalommal, illetve szükség esetén bármikor. Az ellátásért személyi térítési díjat kell fizetni. **Az idősek otthona szolgáltatásai**

- Fizikai ellátás;
- Egészségügyi ellátás;
- Mentális ellátás;
- Foglalkoztatás;
- Érdekvédelem;

3.2.6. Munkaerő-piaci helyzet

A rendszerváltozás egyik kedvezőtlen megnyilvánulása a munkanélküliség megjelenése volt. Az első néhány évben az átgondolatlan privatizáció következményeként, közel másfél millió munkahely – a munkahelyek 1/3-a – szűnt meg. Elsősorban az iskolázatlan, kvalifikálatlan munkaerő került veszélyhelyzetbe, ami rontotta és rontja egyes térségek felzárkóztatási esélyeit. A kilencvenes évek második felében némiképp javult a helyzetkép de ma már a statisztikai adatok csupán a nyilvántartott munkanélkülieket és az álláskeresőket tartja számon. Az 1980. évi állapothoz képest megközelítően egymillió munkahely hiányzik.

A munkanélküliség mellett az úgynevezett inaktívak (öregségi, rokkantsági nyugdíjasok és járulékosok) egyre növekvő aránya módosítja a népesség gazdasági aktivitás szerinti összetételét. Azaz az aktív személyekre egyre nagyobb arányú eltartott, egyre nagyobb teher jut. A településen, a gazdaságilag aktív népesség aránya – az öregedési indexszel csaknem arányosan – csökken.

A térségben a munkanélküliségi arány Csanyteleken a legmagasabbak között van. A nyilvántartott álláskeresők száma a munkavállalási korú népességnek kb. 11 %-át tette ki, ami a valóságban ennél jóval nagyobb. A problémát fokozza, hogy településünkön a foglalkoztatásra elsősorban lehetőséget biztosító mezőgazdaság – az évek óta tartó értékesítési nehézségek miatt – fokozatosan visszaszorul. A közmunka-program következtében a statisztikai adatok 2013. évben javultak, az első félév végén 7 %-ra esett vissza az álláskeresők aránya.

Az ipar és a szolgáltatás területén elhelyezkedni szándékozók kilátásai is elég kilátástalanok, mivel a környező városok is foglalkoztatási gondokkal küzdenek, befektetők számára pedig – látszólag – még Szeged sem vonzó.

A legnehezebb helyzetben az alacsonyabb képzettségűek, a pályakezdők és a 40 év feletti, illetve a megváltozott munkaképességűek és a kisebbséghez tartozók vannak. Ugyanakkor több vállalkozás (lakatos, hegesztő, varró) munkaerő gondokkal küzd.

A gazdaságfejlesztést magába foglaló településfejlesztés tervezésénél ajánlatos figyelembe venni, hogy a településen, illetve a térségben mennyi és milyen szakmai összetételű munkaerővel rendelkezünk, s ebből mennyi a foglalkoztatott. A munkaerő képzettségi színvonalának jelentős emelése nélkül – viszonylag szűk az a terület, ahol a meglévő munkaerő kapacitásra versenyképes iparágban vállalkozás telepíthető.

A gazdaság fejlesztése számos kérdésben összefüggést mutat a település egyéb adottságaival, ezért fontos a településfejlesztés keretében, a településen élőkkel közösen tervezni és megvalósítani.

3.2.7. A település kulturális arculata és közösségi élete

Csanytelek kulturális arculatát, a közművelődés helyzetét a tényezők viszonylag színes palettája jellemzi. Csanytelek Község Önkormányzata kötelező közszolgáltatási közfeladatként **faluház fenntartásával**, szakfeladatként való működtetéssel az alábbi közművelődési tevékenységek ellátását támogatja:

- a) az iskolarendszeren kívüli, öntevékeny, önképző, szakképző tanfolyamok, életminőséget és életésélyt javító tanulási, felnőttoktatási lehetőségek megteremtése, mely feladat ellátását az oktatási-nevelési intézményekkel, az álláskereső foglalkoztatására szakosodott szervekkel, a gyermekjóléti és a családsegítő szolgáltatókkal, helyi civil szervezetek vezetőivel való együttműködés kialakításával és folyamatos munkakapcsolat fenntartásával kell megvalósítani,

- b) a helyi társadalomban hátrányos helyzetűek (mozgáskorlátozottak, munkaképességüket elvesztők, egészségkárosodottak, szenvedélybetegek) elesettségükből eredő kulturális hátrányaik mérséklését,
- c) az óvodás és iskolás korú gyermekek, fiatal felnőttek (középiskolások) felsőfokú oktatásban résztvevő fiatalok helyi közművelődés keretein belüli művészeti (film, képzőművészeti, iparművészeti,) közösségi élet, amatőr alkotó, kiemelkedő értéket előállító műhelyek (ifjúsági klubok, ének- zene, rajz, festészet, szakkörök) kialakítása, működési feltételeinek biztosítását,
- d) a település művészeti, szellemi értékeinek, hagyományainak feltárását (hagyományörző klubok létrejöttének támogatása),
- e) honismereti, helytörténeti ritkaságok, korhű-dokumentumok felkutatását, a faluházban e célból elkülönített sarok kialakításával, annak tárlat- szerű bemutatásával, ezzel felélesztve a lojalpatriotizmust,
- f) a település környezeti és esztétikai kultúrájának fejlesztését a civil szervezetek, oktatási- nevelési intézmények gyermek és tanulóinak bevonásával (virágosítás, parlagfű- és gyom- mentesítés, hulladékgyűjtési akciók szervezése),
- g) a nemzeti, a nemzetiségi, kisebbségi kultúrák megismertetését, az egyetemes kulturális értékek ápolását a helyi kisebbségi közösség hagyományainak gondozását, ebben való együttműködést az oktatási nevelési intézményekkel, a helyi civil szervezetekkel,
- h) a helyi társadalmi kapcsolatrendszer, a közösségi érdekérvényesítés terén az országos, régiós, megyei, statisztikai kistérségi kulturális intézményeivel, szerveivel való együttműködést,
- i) szabadidő hasznos eltöltése keretében a diák- és felnőtt sporttal összefüggő iskolai- és klub szintű összefogása erősítését,
- j) a helyi nyilvános könyvtárral közös kulturális rendezvények (versenyek, ötletbörzék, zenés, táncos műsorok, találkozók, fesztiválok, vetélkedők) megrendezését,
- k) a település idegenforgalmi vonzerejének megteremtését (madárvilág, védett természeti értékek képi bemutatását),
- l) a település polgárai számára információk eljuttatását, helyi lap szerkesztésével,
- m) népművészeti hagyományok, tevékenységének gyakorlása körében az ének- zene, táncegyüttesek működését,
- n) nyári kulturális táborok szervezését, az ott készült alkotásokból bemutatók, kiállítások rendezését.

Az önkormányzat kiemelten kezeli és nyújt a feladat ellátásához támogatást a faluház keretein belül:

- a) a település oktatási, nevelési, nyilvános könyvtári és a helyi civil szervezetek, statisztikai kistérségi szervezetek által kínált, közművelődéshez kötődő információk gyűjtéséhez és közismertté tételéhez,
- b) a településen működő, ill. alakuló amatőr művészeti csoportok menedzseléséhez,
- c) a helyi civil szervezetek közismertségéhez bemutatkozó fórumok, találkozók szervezésével, pályázati lehetőségek bemutatásával, öngazgatásukat elősegítő képzések megszervezésével,
- d) országosan rangos, kiemelkedő eredményt elért amatőr művészeti csoport, ill. egyén fellépésének biztosításához.

A Csanyteleki Községi Könyvtár 1991. óta az Általános Iskola épületében működik. Nyilvános települési, közművelődési könyvtár, funkcióját tekintve kettős funkciójú, az általános iskolai feladatokat is ellátja. Kapcsolatrendszerét tekintve a szakmai szervezetekkel, a térség könyvtáraival, a település intézményeivel és civilszervezeteivel az együttműködése nagyon jó. Alapterülete 108 m², állománya 17 747 db dokumentum, feldolgozása és feltártsága: teljes feldolgozottsággal cédulakatalógusokon. A könyvtár sokféle szolgáltatással, internet hozzáféréssel és többféle dokumentumtípussal rendelkezik, használata ingyenes. Az olvasók aránya, a lakosság 10%-a.

A településen működő sportegyesületek.

- Csanyteleki Sportegyesület Labdarúgó Szakosztály;
- Csanyteleki Sportegyesület Asztalitenisz Szakosztály;
- Csanyteleki Sakk Szakosztály;
- Csanyteleki Sporthorgász Egyesület;
- Csanyteleki Diák és Senior Sport Egyesület;

Az önkormányzat a kulturális, sport és közösségi életének szervezését fejlesztését anyagilag is támogatja.

A felsorolt intézményeken kívül is folyik kulturális, közösségi és sportélet, főként az Általános Iskola, az Óvoda és más közösségek szervezésében. A legjelentősebb esemény a településen évente – az Önkormányzat jelentős támogatásával – megrendezésre kerülő *Csanyteleki Falunap, ami számos, helyi és vidéki számára nyújt többnapos programot.*

4. GAZDASÁGI BÁZIS

4.1. CSANYTELEK ÉS A STATISZTIKAI KISTÉRSÉG GAZDASÁGI JELLEMZŐI

A település gazdasági helyzetét főként versenyképessége szempontjából vizsgáljuk, hiszen a településfejlesztési koncepció a versenyképesség növelését célozza. A versenyképesebb gazdaság növeli a foglalkoztatást, a jövedelmeket, az életszínvonalat, így közvetlenül befolyásolja az itt élők életminőségét. Mivel a település társadalmi-gazdasági élete számos kérdésben összefügg a szűkebb térség társadalmi-gazdasági életével, célszerű a statisztikai kistérség jellemzőinek tekintetbe vétele.

4.1.1 A versenyképesség meghatározása

„A versenyképesség egységes/kiterjesztett fogalmának megalkotása szempontjából többen az USA Versenyképességi Tanácsa, az OECD és az EU dokumentumait tekintik irányadónak, amelyekre a regionális versenyképesség meghatározásakor és modelljének kialakításakor a későbbiekben mi is támaszkodunk. Az OECD több dokumentuma, az EU hatodik regionális (1999-es) és második kohéziós (2001-es) jelentése alapján, a:

„a versenyképesség egységes (sztenderd) fogalma: a vállalatok, iparágak, régiók, nemzetek és nemzetek feletti régiók képessége relatíve magas jövedelem és relatíve magas foglalkoztatottsági szint tartós létrehozására, miközben a nemzetközi (globális) versenynek ki vannak téve.”

„A regionális versenyképesség nehezen mérhető (...) Viszont a versenyképességet befolyásoló közvetlen és közvetett tényezőket akár kistérségenként, vagy településenként is lehet elemezni, hasonlóan a versenyképességre közvetett módon ható jellemzők (foglalkoztatottság, infrastruktúra stb.) vizsgálatához.” (Elméleti-módszertani kutatások, SZTE GTK Regionális és Alkalmazott Gazdaságtani Tanszék, Kutatásvezető: Dr. Lengyel Imre)

Csongrád megye gazdasága lényegében stagnál, az (...) EU-ban várható nagyon erős verseny miatt középtávon legjobb esetben is csak további stagnálás várható.” (A DÉL-ALFÖLDI RÉGIÓ (CSONGRÁD MEGYE) GAZDASÁGI HELYZETE ÉS VERSENYKÉPESÉGE JAVÍTÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI, (Dr. Lengyel Imre tanszékvezető, SZTE Gazdaságtudományi Kar Regionális és Alkalmazott Gazdaságtani Tanszék)

A Csongrádi statisztikai kistérség nem tartozik a megye versenyképesebb gazdasággal rendelkező statisztikai kistérségei közé. Csanyteleknek egy ilyen versenyképességi jellemzőkkel bíró környezetben kell versenyképesebbé válnia, ahol a települések adottságai között sem a legelőnyösebbek az adottságai. Igaz nem is gyengék. De bármilyenek is legyenek adottságaink, ezzel kell gazdálkodni, s mindent meg kell tenni a település fejlődése érdekében, hiszen Enyedi György akadémikust idézve **„a siker fenntartásáért nap mint nap meg kell küzdeni – csak a hanyatlás megy magától”.**

4.1.2. A főbb gazdasági mutatók

Egy adott térség gazdasági helyzetének bemutatására nemzetközileg elfogadott jellemzők, melyek a térség teljesítményét mutatják: az egy lakosra jutó GDP², illetve a személyi jövedelem nagysága és alakulása, a foglalkoztatottság változása, a munkatermelékenység, és a nemzetközileg versenyképes termékek, szolgáltatások aránya. Települési, sőt statisztikai kistérségi szinten a GDP és a GNP nincs kimunkálva, ennek hiányában a gazdasági teljesítményre a jövedelmekből, s az azt terhelő SZJA-ból következtethetők.

Ahogy „A település fejlődésének külső meghatározottságai” fejezetben erre utalás történt, a GDP nem is fejezi ki a valós gazdasági teljesítményt, hiszen a a külföldi működő tőke (KMT) által elért eredményt – részben, vagy egészben – kivonja a hazai gazdaságból, így az nem járulhat hozzá a versenyképesség növeléséhez.

Jóval inkább utal egy település gazdasági erejére, fejlődésére, az ott elért életszínvonalra és életminőségre, a településkép, az újonnan épült és felújított épületállomány, a személygépkocsik száma, az infrastrukturális ellátottság, a közszolgáltatások és a környezet minősége. Igaz az infrastruktúra kiépítettsége, pályázatok útján elnyerhető forrásokból valósul meg, ami sok esetben politikai háttértől függ. Az 2. és 3. táblázatok bemutatják az egy lakosra jutó bevallott jövedelmeket, az 1000 főre eső gépkocsi állományt, illetve az 1000 főre jutó épített lakások számát, összehasonlítva a szomszédos települések adataival. Későbbi fejezet tárgyalja az infrastruktúra helyzetét, mely jelentős hatással van a versenyképesség növekedésére és az életminőségre.

4.1.3. A település és a térség vállalkozásainak, gazdaságának főbb jellemzői

Egy térség gazdasági életében, a versenyképesség alakulásában *legfontosabb szerepe a vállalkozásoknak van*, az elsődleges tényezője, hogy a jövedelmek a vállalkozásokban keletkeznek, azaz a gazdaság eredményessége, a foglalkoztatás és a jövedelmek alakulása döntően tőlük függ.

A térség vállalkozási struktúrája a kilencvenes években átalakult. A régi nagyvállalatokat privatizálták, többségük külföldi tulajdonba került, vagy kisebb gazdasági társaságokká alakult. A településre főleg a kisvállalkozások a kistermelők, a statisztikai kistérségre a kis – és középvállalkozások a jellemzőek. Ezek egy-két kivételtől eltekintve - még nem tudtak kapcsolódni a világ érték-lánc rendszeréhez, sem beszállítóként, sem partnerként.

A KSH csak megyei szinten mutatja be a GDP-t, statisztikai kistérségi szinten, az egy lakosra jutó bevallott jövedelmek alakulását mutatjuk be, amely összefüggést mutat a fajlagos GDP-vel. A táblázatból kitűnik, hogy az egy lakosra jutó bevallott jövedelmek terén a megyei statisztikai kistérségek között, a **csongrádi statisztikai kistérségben** – az országos és szegedi kistérségi átlagtól jelentősen lemaradva (1,5 szeres) -, a jövedelmek már a vizsgált időszak kezdetén is **alacsonyabbak voltak - a megyei átlagnál is** -, s azóta a különbség nőtt. Ebből arra lehet következtetni, hogy a statisztikai kistérség gazdasági teljesítőképessége a megyei, régiós és országos átlagtól leszakadóban van. Ez a jelenség összefüggésbe hozható a statisztikai kistérség jelenlegi versenyképességével.

² A GDP (bruttó hazai termék) az egy területen, adott idő alatt előállított termékek és szolgáltatások összességének értéke. A GNP (bruttó nemzeti termék), ami nem tartalmazza az országok közötti jövedelem-átutalásokat, azt nézi, hogy hol keletkezett a jövedelem, nem pedig azt, hogy hol kapják meg.

2. táblázat: Egy lakosra jutó bevallott jövedelmek

Megnevezés	1998	2000	2001	2003	2008
Csanytelek	101 137	124 810	157 181	200 087	235 279
Csongrád	192 970	259 878	309 622	402 882	468 668
Felgyő	169 130	224 869	265 347	310 720	378 495
Tömörkény	107 834	133 731	163 665	214 320	282 921

Forrás: APEH adatbázis, OTeIR

A táblázat szerint a statisztikai kistérségen belül, Csongrádon nagyobbak az átlagjövedelmek. A kisebb településeken a vállalkozók és kistermelők jövedelme az értékesítési nehézségek és a növekvő termelési költségek miatt alacsonyabb.

Gazdaságszerkezeti okokat vizsgálva: nagyobb fejlődést azok a térségek érnek el, ahol a nagyobb arányú a vállalkozások által megtermelt jövedelem, mint az államháztartásból származó. Ez az előnyösebb jellemzőkkel bíró megyékben 60 % feletti a vállalkozói szférából származó jövedelem aránya és 17 % az államháztartásból származó, míg a mi megyénkben ez az arány 50 %, illetve 20%. Ennél jobb arányokkal a statisztikai kistérség sem rendelkezhet, ami ugyancsak kedvezőtlen jellemző.

3. táblázat: 1000 főre eső vállalkozások, személygépkocsik és épített lakások száma

Megnevezés	Szem gk/1000 fő		Vállalkozói aktivitás		Épített lakások/1000 fő	
	2003.	2007.	2003.	2007.	2003.	2007.
Csongrád	245	282	78,65	107,9	1,02	0,67
Csanytelek	233	277	49,83	102,8	0,34	0
Felgyő	247	303	36,65	76,6	2,03	0
Tömörkény	228	277	32,11	102,1	0	0
Csongrád megye	250	270	82,91	124,8	2,68	2,55

Forrás: KSH adatbázis, saját szerkesztés

Vállalkozói aktivitás

A versenyképesség egyik jellemzője a vállalkozási aktivitás – az ezer főre jutó működő vállalkozások száma. A táblázat tanúsága szerint Csanytelek – s a szomszédos települések – vállalkozó aktivitása meg kétszereződött, bár még így is elmarad a megyei átlagtól. E vállalkozások többsége mezőgazdasági kényszervállalkozó, hiszen nincs más lehetősége.

4.1.4. Csanytelek gazdasági szerkezete

A település gazdasága sok szálon kötődik környezetének gazdasági fejlettségéhez, így e fejezet tárgyalása kapcsán figyelemmel kell lenni a statisztikai kistérség gazdasági szerkezetére, jellemzőire is. A gazdaság szerkezetét a vállalkozások és az alkalmazottak nemzetgazdasági ágak közötti megoszlásával jellemezhetjük. A Csongrádi statisztikai kistérségben 2003.-2007. között másfélszeresére nőtt a regisztr-

rált vállalkozások száma, Csanyteleken kétszeresére. Emellett még 2003-ban a vállalkozások 90%-a Csongrádon működött, ez az arány 75% alá csökkent. míg a működő társas vállalkozások 84,9%-a a működő egyéni vállalkozások. A vállalkozások városba történő nagyobb arányú letelepülésének – ami általános jelenség -, főbb indokai között említhető a jobb infrastrukturális háttér, a képzett munkaerő, a kialakult ipari területek, gazdasági szolgáltatások és a tradíció. A változások indoka: a mezőgazdasági vállalkozások számának ugrásszerű megemelkedése, mely összefügg a támogatások igénylésével és a munkaalkalmak létesítésének kényszerével is.

Az ipari vállalkozások száma sem a településen, sem a statisztikai kistérségben nem nőtt, hanem csekély mértékben csökkent, a mezőgazdasági vállalkozások száma pedig növekedett, ami nem kedvező jel a statisztikai kistérség gazdasági szerkezetének változásában. Az építőipari vállalkozások száma viszont növekedést mutat, jóllehet e vállalkozások jelentős része nem a statisztikai kistérségben tevékenykedik, de a kívülről szerzett jövedelmük erősíti a település és a statisztikai kistérség gazdaságát. Egy térség gazdasági fejlődését, versenyképességét a vállalkozások, ezen belül főleg a helyi társas vállalkozások határozzák meg, amelyek általában nagyobb tőkeerejűek és nagyobb alkalmazotti létszámmal rendelkeznek. A működő társas vállalkozások számát tekintve a mezőgazdaság, halászat és a szállítás, posta, távközlés kivételével -, minden ágban növekedést tapasztalhatunk. Különösen a kereskedelemben látszik jelentős terjeszkedés a multinacionális cégek részéről, ezzel elárasztva térségünket olcsó, gyenge minőségű áruval, élelmiszerekkel, tovább nehezítve az eddig is válságos helyzetben lévő helyi termelőket és kiskereskedőket. Emellett rontja a lehetőségét egy helyi mezőgazdasági termékeket feldolgozó üzem alapításának és gazdaságos működésének is. Remélhetőleg a műben lévő Nemzeti Vidékfejlesztési Stratégia megoldást nyújt a vidék versenyképességének növelésére, s a hitvány áru behozatalának gátat vet.

Tekintve, hogy a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya az EU több országában a mi országos átlagunk alatt van, számítani kell ennek csökkenésével. Igaz ez a folyamat nem a mezőgazdaság leértékelése miatt, hanem a korszerűsítés, gépesítés miatt van. Ugyanakkor a mezőgazdaságból eltávozó munkaerő az iparban és a szolgáltatásokban talál helyet. Az élelmiszergazdaságot továbbra is stratégiai fontosságúnak ítélik, s támogatják a termelést ezzel a foglalkoztatás és a táj kulturált állapotban tartását is elősegítik. Ezt más országok élelmiszergazdaságának, kereskedelmi rendszerének megszerzésével és leépítésével is elősegítik.

Nekünk viszont szerényebbek a lehetőségeink, az élelmiszergazdaság a vidék megélhetésének és fejlesztésének kiemelkedően fontos területe. Csanyteleknek – a vidék többségéhez hasonlóan – ehhez kiváló adottságai vannak, és kiváló tradíciókkal rendelkezi. Ebben kell, és ebben lehet egy kis településnek is gondolkodni, ebben és az ehhez kapcsolódó ágazatokban lehet reális fejlesztési célokat kitűzni.

Itt nem csupán a mezőgazdasági termelést lehet számításba venni, ennél jóval tágabb lehetőség kínálkozik. Ne feledjük, ha működik a mezőgazdasági termelés, mezőgazdasági gépek és eszközök gyártása, kereskedelme, szervizszolgálatok és karbantartásai is fellendül. Ugyanígy a műtrágya, növényvédő szerek, a szaporítóanyagok, vetőmagtermelés, mezőgazdasági szakemberek képzése, oktatása, kutatás, kereskedelem, feldolgozóipar, szállítás, piackutatás, öntözés és még sok egyéb, ami a mezőgazdasági termelés nélkül nem is lenne szükséges. E tevékenységek nagy részét a mezőgazdasági termelés visszaesése mellett is lehetne folytatni. Például a felsoroltak közül valamely tevékenység által előállított termék külföldi piacon való értékesítése kapcsán.

Ezek közül Csanytelek egy kisebb szelet megvalósítását célozhatja meg. Először fokozatosan vissza kell szerezni a helyi piacainkat, s fokozatosan lépni tovább. A koncepció ennek mikéntjéről szól.

4.1.5. A külföldi tőke szerepe

Csanytelek gazdaságában a külföldi működő tőke (KMT) nem játszik közvetlen szerepet. A statisztikai kistérség sem vonzó a KMT számára, hiszen a Mórahalomi statisztikai kistérség kivételével, minden megyei kistérségben többszöröse a KMT mint a Csongrádiban. Ez hosszú távon jelentős előnyt is jelenthet, noha a KMT esetenként piacot is hozat, és munkahelyeket is kínál. Legtöbbször azonban támogatásokat igényel, a helyi önkormányzatok függőségi viszonyba kerülnek vele, emellett a KMT szerepe mégiscsak a profit megszerzése, aminek sorsáról a centrum országban döntenek. Az ezzel kapcsolatos összefüggésekről szóló rövid elemzést „*A település fejlődésének külső meghatározottságai*” című fejezet tartalmazza.

Hosszú távon jóval előnyösebb a helyi tulajdonú KKV-k támogatása, a velük való partneri kapcsolat kialakítása, s a helyi fejlesztési stratégia közös kialakítása és megvalósítása.

A KMT jelenléte ettől nem változik mindaddig, míg az érdekei ezt diktálják. A velük való együttműködést pedig a mi érdekeinknek megfelelően kell kialakítani.

A térségünkben előállított, de a külföldön értékesített termékek aránya igen magas, amiből arra lehet következtetni, hogy a statisztikai kistérségben működő nagyobb vállalkozások által előállított termékek nemzetközileg versenyképesek. Vagyis a szakmai és a technológiai háttér képes ilyen színvonalú termékek gyártására.

4.2. IPAR, ÉPÍTŐIPAR

4.2.1. Az ipar főbb jellemzői

Az európai fejlettebb országok között, azokban a térségekben, ahol a gazdaságban az ipar részaránya nagyobb, általában magasabb a fajlagos GDP, magasabbak a jövedelmek és keresetek növekedése gyorsabb, mint az agrárjellegű gazdasággal bíró térségekben. A megállapítás különösen azokra a térségekre vonatkozik, ahol a dinamikusabban fejlődő, u.n. húzóágazatok (elektronikai ipar, műszeripar, autógyártás, stb.) aránya nagyobb.

Az urbanizáltabb térségekben – nagyobb városokban és agglomerizálódott térségükben, ahol a gazdasági szolgáltatások aránya nagyobb -, még kedvezőbb a helyzet. Ezeknek ismeretében is csak az adottságainkra építhetünk és ennek keretében lehet az érdekeinknek megfelelő célokat megfogalmazni.

A Csanyteleknek és a statisztikai kistérségnek - adottságai révén - *a feldolgozóipar fejlesztésében van* nagyobb esélye, a gazdasági szolgáltatások jelentősebb fejlődése főleg a nagyobb városokban várható. *A mezőgazdasági termények magasabb szintű feldolgozása, a helyi hozzáadott érték növelése, a helyi foglalkoztatottság növelése több szinten is támogatandó cél.*

4.2.2. Agráripari Park szerepe

A Csanyteleken létrehozott Agráripari Park működésbe lépésének számos előnye lehet. Egyrészt a helyi feldolgozó üzemek egy helyen létesíthetnek telephelyet, ami gazdaságosabbá és hatékonyabbá teszi az infrastruktúra kialakítását, működtetését, és a vállalkozások közötti együttműködést, valamint vonzó lehet további vállalkozások létesítésére, betelepítésére. Emellett környezetvédelmi és közbiztonsági szempontok miatt is előnyös.

Az ipari parkok létesítése és működtetése általában kedvező tapasztalatokkal jár. Ez azonban nem automatikus. Szükséges a jó menedzselés, a jó infrastruktúra és a kellő összetételű, képzettségű és fejleszthető munkaerő.

4.3. ÉLELMISZERGAZDASÁG

4.3.1. Az agrárium gazdasági környezete

A Csongrádi statisztikai kistérség gazdaságában a mezőgazdaság szerepe, súlya - a megye jellegének megfelelően - számottevő a lakosság jelentős része a mezőgazdaságból él, illetve a mezőgazdasági tevékenység révén jut jelentős kiegészítő jövedelemhez.

4. táblázat: A statisztikai kistérség településein egy hektár szántóterület átlagos aranykorona-értéke.

Település	Szántóterület átlagos aranykorona-értéke
Csanytelek	26,8 AK/ha
Csongrád	24,4 AK/ha
Felgyő	24,1 AK/ha
Tömörkény	21,0 AK/ha

Forrás: KSH

4.3.2. Növénytermesztés

5. táblázat: A földterület megoszlása művelési áganként

Művelési ág	A csanyteleki földterület megoszlása művelési áganként (ha)
Szántó	1 676
Rét	31
Legelő	391
Szőlő	2
Kert	3
Gyümölcsös	1
Nádas	25
Erdő	240
Halastó	332
Kivett	570
Összesen	3 471

(Csanytelek Polgármesteri Hivatal 2011.)

Főbb termesztési ágak:

- *Fólia és üveg alatti primőr* ill. virágtermesztés, valamint a szabadföldi zöldségtermesztés.

- *Állattartás*: az egykor létszámában és minőségében is magas színvonalú a tenyésztett állatfajok szinte teljes spektrumára kiterjedő állattenyésztés jelentősen visszaesett.
- Statisztikai kistérségünkben a *szántóföldi növények* termelése jelentős, komoly hagyományokkal és eredményekkel rendelkezik a búzatermesztés.

A gazdaságok jövedelemtermelő képességéhez, termelékenységéhez, az egyes ágazatokhoz optimális üzemméretek rendelhetők. A gyakorlati tapasztalatok szerint, szántóföldi növénytermesztés esetében ez a méret a 300 ha. A beruházások (megfelelő méretű erőgépek, betakarítógépek, terménytárolók, terményszárítók) megtérülése ugyanis - e méret alatt -, a jelenlegi finanszírozási lehetőségek mellett kétséges. Mivel a földterület adott és viszonylag nagy létszámú munkaerő foglalkoztatására van igény, a munkaerő-igényes kultúrákat célszerű választani, ahol a hozzáadott érték viszonylag magas. Talán ennek okán terjedt el Csanyteleken a fóliás kertészet, s alakult ki a tradíció.

A szántóföldi növénytermesztést, illetve a hagyományos vegyes gazdálkodást gazdaságtalan méretben folytató magánvállalkozók és *őstermelők számára lehetőségek rejlenek a táj-specifikus és a bio-ökgazdálkodás fejlesztésében*, (jelenleg 15-20 ha területen folyik folyamatos ellenőrzés alatt biotermesztés). A kedvezőtlen adottságú és a feltétlen gyepterületek esetében *a rétgazdálkodás és az extenzív állattartás bővítése komoly lehetőségeket kínál*.

A településen mezőgazdasági termékek feldolgozásának van hagyománya. Ilyen üzemek pl.:', Kicel Kft (húsüzem), Csanyi Táp Kft, illetve a biocsíra előállítására alkalmas kisüzem.

4.3.3. *Állattenyésztés*

Az állattenyésztés mind települési, mind térségi értelemben igen komoly hagyományokkal rendelkezik. A nagyüzemek megszűnése és a kilencvenes évek elején a magánszférában tapasztalható fellendülés megtorpanása után azonban - termelői létszámban, állat létszámában és színvonalában - igen szerény szintre süllyedt. A csökkenés a jövedelmezőség visszaesésével magyarázható.

A **szarvasmarha** állomány csökkenése a tejpiac minőségi igényeinek növekedésével és a fizetőképesség csökkenésével függ össze. A térségben egyetlen nagyüzemi tejtermelő tehenészet maradt talpon Csanyteleken, ahol modern fejőház került kiépítésre. Ehhez azonban az állatállományt és a férőhelyet – támogatással - bővíteni, korszerűsíteni lehetne. A **sertéságazatban** a kisüzemi állomány töredékére csökkent, fellendülés már nem is várható. A nagyüzemi szférában a Héjja Testvérek Kft 1000 kocás telepének a jövője megalapozottnak látszik, a biztos takarmánytermesztő háttér ill. a saját feldolgozó üzem miatt. A **juhtenyésztésben** a nagyüzemek megszűnése óta kialakult tulajdonosi szerkezet és az állomány nagyság stabilnak tűnik, sőt az egyéb nagyállatfajok tartásával felhagyó termelők közül többen a juhtartást választják. A **kecsketenyésztés** a térségben napjainkig nem honosodott meg. Két nagyobb tenyészet mintegy 100 anyaállattal biztosítja a helyi biosajt üzem ilyen irányú igényeit. A **szárnyasok** esetében is jellemző a többi állatfajnál tapasztalt tendencia. A legelterjedtebb a térségben a pulyka hizlalása. A **lőtenyésztés** évtizedekkel ezelőtt elvesztette jelentőségét, a jelenlegi állomány bőven kielégíti a helyi turisztikai, szabadidős, valamint az igaerő iránti igényeket.

Halászati tevékenység a Tiszán, a Serház-zugi holtágon és főként a halastavakban folyik. Csanytelek és Tömörkény rendelkezik a térségben nagy kiterjedésű halastóval (a megye halastó területének 40%-a), ahol a legnagyobb mennyiségben tenyésztett hal a ponty. A halastavak korszerűsítést igényelnek.

Természetvédelmi szempontból a halastavak létrehozása a gátrendszerekkel igen jelentős természetes sziki életközösségek megsemmisítésével járt. Részben viszont az állandóan fészkelő madarak számára a törendszer kitűnő fészkelési lehetőségeket és bőséges táplálékot biztosít.

A természetközeli halastavi gazdálkodásra elérhető agrártámogatási pályázat, melyeket érdemes kihasználni, hogy a madarak által elfogyasztott és felsértett halakból keletkező veszteségért kárpótolja a gazdálkodókat.

A Csaj-tó tizennégy törendszerből áll, melyek közül a Kiskunsági Nemzeti Park kettőt megvásárolt a '90-es évek végén, hogy ideális élőhelyet alakítson ki sok vízi és parti madárfajnak. Madárvilága különösen fajgazdag. Őszi és tavaszi madárvonulások során a vízfelület pihenőhelyet nyújt a madaraknak. A Tömörkényhez tartozó halastó részek mellett az élővilág megfigyelésére a nádasokban fotóslesek és madármegfigyelő kilátót alakítottak ki. A csanyteleki oldalon is lehetőség kínálkozik hasonló létesítmények felállítására, melyekkel komplett turisztikai rendszer alakulhatna ki a madarakat fotózó érdeklődők és a madárkedvelő látogatók számára.

A **horgászatnak** is kedvez a vizekben gazdag térség, ahol két horgász egyesület működik.

- Csongrád: 1.000 fő, évi 3,5 millió forint értékben telepítenek halat,
- Csanytelek: 200 fő, évi 1,0 millió forint értékben telepítenek halat.

Tehát a horgászegyesületek gondoskodnak a halutánpótlásról is, emellett kapcsolataik és rendezvényeik évente 500 turistát hoznak a térségbe. A térség turizmusának fejlesztésénél ez komoly bázist jelent. Vagyis adottak a lehetőségeik, de komplex program kialakítására van szükség, ami magában foglalja a programkínálatot, a szolgáltatásokat és a promóciót.

A statisztikai kistérségben a méhészet a Biokultúra Egyesület kereteiben működik, aminek 3 szakosztállyal rendelkezik: termelés, a tanyai turizmus és a méhészet.

A 33 méhész, 1100 méhcsaládot tart, ami nem túl jelentős, mivel a nemzeti szabvány szerint 5500 méhcsalád/tömbön felül teljesül az „életképes fenntarthatóság”. Célszerű tehát az állomány növelése. A termelt méz mennyisége 300 q/év, aminek 50 %-át exportálják..

4.3.4. Erdősültség jellemzői, erdőgazdálkodás

Csanyteleken területén megközelítőleg 240 hektár erdő található az újratelepítésekkel együtt. Ez 6,9 % erdősültségnek felel meg. A település jövőbeni tervei között további erdősítés szerepel

Az erdőterület a következő tulajdonosok között oszlik meg:

- Állami Erdészet;
- Vízügyi Igazgatóság;
- Állami kezelésű;
- Magántulajdonú erdők.

A faállománnyal borított terület legnagyobb részét a nemesnyár foglalja el. Az Alföld jellegzetes növénye az akác és a kocsányos tölgy, de emellett megtalálható a fekete fenyő is. A természetes fűz-nyár ligeterdők aránya a többi Tisza-völgyi statisztikai kistérséghez viszonyítva még mindig igen magas. Ez azért is kiemelkedő, mert az EU által kiemelt jelentőségű un. NATURA 2000-es erdőtípusról van szó.

Csanyteleket érintően – az Alföldről szinte teljesen eltűnt – tölgy-szil-köris keményfás ligeterdő maradványok is megtalálhatók (Labodár).

Ipari fakitermelés a térségben tervezetten történik, főként az előregedett erdők ritkítása során.

A nagyüzemi parcellák kialakítása során, a védelmi célú erdősávok nagy részét korábban kivágták, ennek következtében hatalmas, összefüggő területeken lépett fel defláció, valamint a klimatikus

viszonyokra is kedvezőtlenül hatott. *A környezeti állapot ily módon fokozódó romlása megköveteli az erdősáv-rendszerek újbóli létrehozását.*

Az erdősávok telepítését részben a vadásztársaságok részben pedig az állam végzi. A vadásztársaságok általi telepítést a vadgazdálkodás javítása indokolja. A 9,0 m-es sávok telepítése nem engedélyköteles, viszont a fácán és a nyúl életvitele az erdősáv széléhez köthető. Az erdősítést az önkormányzat is támogatja, főként olyan területeken, amelyek mezőgazdasági termelésre kevésbé alkalmasak.

4.3.5. Vadászat és vadgazdálkodás

Csanyteleken két vadásztársaság alakult. Jelenleg az önkormányzat a Csanyteleki Új Élet Vadásztársaságnak nyújt támogatást. E vadásztársaság 9900 ha vadászterületen jogosult a vadászat, vadgazdálkodás feladatainak ellátására. *A településen a legmeghatározóbb fajok a mezei nyúl, fácán és őz, nagyvadak, róka, vadvacsa, vadliba.* A vadásztársaságok árbevételét a vadásztatás, az élő és a lőtt vad értékesítése jelenti. A bérvadásztatás azonban – részben a költségek magas forgalmi-adó tartalma miatt – drágább lett, így jelentősen visszaesett a forgalom, csökkent a bevétel. A vadállományt tekintve az elmúlt évek szélsőséges időjárási viszonyai miatt a fácán és a nyúl állomány drasztikusan csökkent, míg az őz és vaddisznó állomány állandónak mondható.

A településen a vadgazdálkodás színvonala - hasonlóan az országos vadgazdálkodáshoz -, nagyon jónak mondható. A vadászatnak a közvetlen gazdálkodáson kívül komoly hatása és szerepe van a turizmusban, ami a gazdaság egyéb szereplőinek is bevételi forrást jelent. A későbbiekben a termőterület-kivonás, erdősítés, az agrár-környezetvédelem EU és hazai trendjei alapján várható a vadállomány minőségi és mennyiségi növekedése. Ennek a folyamatnak vélhetően a gyenge talajadottságú vidékeken nagyobb jelentősége lehet.

4.3.6. Helyi együttműködések, beszállítói tevékenység

A TÉSZ-ek sikertelensége révén a helyi együttműködések elveszítették „varázsukat”, pedig sok esetben együttműködések nélkül nem lehet eredményt elérni.

A LEADER+ keretében a termelők által létrehozott szövetkezet ugyan remek példa lenne, de az előre tervezett működési feltételek politika áldozatául estek. Remélhetőleg a kibontakozóban lévő Nemzeti Vidékfejlesztési Stratégia keretében e program megfelelő támogatásban részesül. Ez a tervek szerint több száz főnek biztosítana hosszú távra munkát. A program kiváló minősítést kapott, a tervek és a megvalósíthatósági tanulmány elkészült, a szervezet még él, csupán a helyi termelők tulajdonaként megvalósuló feldolgozó üzem megvalósításához szükséges támogatás hiányzik.

Beszállítói tevékenységről bizonyos mértékig a Masterfoods Magyarország Gyártó Kft esetében beszélhetünk, mely vállalkozás termékeihez az alapanyagot – mezőgazdasági terményeket, esetenként bizonyos szintig feldolgozva – a térségi termelők szállítják be. Jobb szervezéssel a statisztikai kistérségi arány növelhető.

4.4. GAZDASÁGI SZOLGÁLTATÁSOK

A település gazdaságának szerves részét alkotják a szolgáltatások is, amelyek igen sokféle tevékenységet takarnak. Külön kiemelkednek a gazdasági, üzleti szolgáltatások, amelyek a vállalkozások versenyképességének javításához szükséges üzleti feltételeket, lehetőségeket nyújtják. A szolgáltatások

másik része az, ún. lakossági szolgáltatások, amelyek térben viszonylag egyenletesen, a népességeloszláshoz alkalmazkodva mindenütt megtalálhatók, de csekély hatásuk van a térség versenyképességére és a gazdasági bázisra.

Csanyteleken a legszükségesebb lakossági gazdasági szolgáltatások megtalálhatók. Ezek fejlesztése és fejlődése az adott szolgáltatás iránti fizetőképes kereslet esetén e kereslet kielégítésére ajánlatos helyi szolgáltatás kialakításának elősegítése.

A turizmus növekedésével várhatóan a szálláshely-szolgáltatás, és a versenyképesebb vendéglátás ágazatban több vállalkozás működésére lesz igény. De az egyéb személyes szolgáltatások iránt is növekedni fog a kereslet. Mivel a turizmushoz kapcsolódó tevékenységek nem gépesíthetők, a foglalkoztatás is növekedni fog. Ennek a település versenyképességében is érezhető hatása lehet, mivel a turista forgalom és a nagyobb arányú költés a településen is forrásnövekedést jelent, ami hozzájárul a gazdaság élénküléséhez.

4.5. TURIZMUS

A turizmusnak leegyszerűsítve az a lényege, hogy a turisták jöjjenek ide, költsék el a pénzüket, s lehetőleg érezzék magukat jól és jöjjenek el ismét, s emellett vigyék el jó hírünket mások számára. Gazdasági versenyképességünk szempontjából tehát lényeges, hogy a Csanytelek és a statisztikai kistérség határain túlról tudunk-e vonzani turistákat ide, akik itt pénzüket – szívesen – elköltve, forrásainkat gyarapítják.

A mi településünk, környezetünk, az Alföld, a Tisza az itt lévő település számunkra páratlanul szép. A legkedvesebb, a legvonzóbb. Ahhoz, hogy a turista eljöjjön és a pénzét itt elköltse, számára is annyira vonzónak kell lenni, hogy a kínált programban rejlő értékért, másságért, különlegességért érdemes vagy nem érdemes 100-200 vagy 1000 kilométert utazni. Ha az ugyanolyan vagy csaknem ugyanolyan puszta, gyógyvíz, horgászparadicsom, népművészeti érték, rendezvény vagy alföldi város közelebb van, nehezebben szánja rá magát valaki a távolabbi utazásra. ***Mindaz, ami a vonzerő hatását növeli – környezet, létesítmények, humán feltételek, program, megközelíthetőség, szolgáltatások, piaci munka – a stratégia***

Meg kell nyerni a leendő vendég tetszését, ehhez viszont legyen ilyen érték, s a leendő vendégnek ezt megfelelően a tudtára kell adni. Ha pedig eljön, meg kell teremteni annak feltételeit, hogy a pénzét legyen mire elkölteni, továbbá olyan színvonalú szolgáltatásokat, programokat, ajándéktárgyakat kell kínálni, hogy szívesen adja ki a pénzét.

Be kell látnunk, hogy környékünkön nincs olyan település, mely annyi vonzerővel, s olyan színvonalú programokkal, szolgáltatásokkal és emléktárgyakkal rendelkezne, ami a vendéget tömegesen, hosszabb időre itt tartaná.

Egy bizonyos vendégszám, illetve bevétel alatt a turisztikai célra kialakított beruházások nem térülnek meg. Ezért, részben a vonzerő és programok gazdagítása, részben a promóciós és egyéb költségek megosztása miatt célszerű – mind településen belül, mind térségi értelemben – szélesebb körű együttműködésben gondolkodni, s a vendéglátó és a szálláshelyek kihasználtságát minél inkább függetlenné tenni a szezonoktól.

A Csongrádi vonzáskörzet turizmusának lehetőségei tág határok között fogalmazhatók meg. A régi elemzésekben joggal írják, hogy minden megtalálható itt ahhoz, hogy a turista jól érezze magát: folyó- és állóvizek a felszínen, gyógy- és termálvizek, a vad- és halállomány gazdagsága, vadregényes természetvédelmi területek, a mezőgazdaság egyedi arculata, a kulturális örökség bősége. A stratégiaalkítás folyamatában mindezeket számításba vesszük.

A táj perem-sávja a Tisza-mente, amely komplexitásával és különleges értékeivel nemzetközi vonzó tényező. A Tisza nem nemzetközi vízi út, tehát a túrázás szempontjából – ebben a tekintetben - veszélytelen, s a horgászok számára is vonzó. Az ártér idegenforgalmilag alig feltárt romantikus táj, tele természetvédelmi értékekkel, horgászati, vadászati lehetőségekkel, bár ez utóbbiak piaca nem bővíthető. A gátrendszer különleges panorámaút gyalogtúrára, kerékpározásra, lovaglásra.

A Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság által kezelt Pusztaszeri Tájvédelmi Körzetbe tartozó Csaj-tó és a környezete, gazdag madárvilága, speciális vonzerőt jelenthet és megfelelő szervezéssel hasznosítható.

Mivel a népművészet értékei az egész országban mindenütt egyediek, itt is kialakulóban van a verseny, amiben elsőnek lépni mindig előny. Az itt fellelhető népi iparművészet és a régi mesterségek (kosárfonás, gyékényszövés) sokkal több értéket képviselnek, mint amennyi hasznosulnak.

A Csanyteleki Falunapokról és a térségi hasonló rendezvények egyre szélesebb körű látogatót vonzanak. Megfontolandó e rendezvényeket összehangolva olyan irányba fejleszteni, ami kisebb forgalom mellett, hosszabb tartózkodási időt, és nagyobb helyi bevételt eredményezhet.

A falusi turizmus több lehetőséget rejt még magában, de nem szabad túlértékelni, mert ha nem térül meg a befektetett energia, károkat okozhat. Inkább kiegészítő tevékenységként értékeljük. Csak egységes marketinggel érhető el rendszeresebb turistaforgalom, amiért érdemes az épületeket és környezetüket fejleszteni és üzemeltetni. Van jó példa a falusi turizmus komplex szolgáltatásainak kialakítására és színvonalas üzemeltetésére, ehhez azonban jelentős fejlesztéseket kell végrehajtani.

A 6. táblázat a statisztikai kistérség idegenforgalmi vonzerőit mutatja be, ahol a vonzerőket két kategóriába soroltuk: vonzerő X és kiemelt vonzerő O. Ezek szubjektív értékelések, s nem meghatározóak a település, vagy térség turisztikai tevékenységében. A táblázat inkább segítséget kínál a turisztikai vonzerők csoportosításához és értékeléséhez.

6. táblázat: A statisztikai kistérség idegenforgalmi vonzerői

CSONGRÁDI STATISZTIKAI KISTÉRSÉG IDEGENFORGALMI VONZERŐLELTÁRA							
Vonzerő: X, Kiemelt vonzerő: O			Csong- rád	Csanyte- lek	Felgyő	Tömör- kény	Össze- sen
T	1	Speciális éghajlat					
E	2	Gyógyklíma					
R	3	Egyéb speciális klíma					
M	4	Folyó, patak	O	X	X		3
É	5	Tó (természetes tavak, bányata- vak)	O	X		O	3
S	6	Gyógyvíz	X				1
Z	7	Termálvíz					
E	8	Egyéb víz					
T	9	Egyedi látvány, városkép	O		X		2
I	10	Panoráma	X				
V	11	Egyedi természeti jelenség					
O	12	Speciális flóra	X		X	O	3
N	13	Speciális fauna		X		X	2
Z	14	Védett természeti terület		X		X	2
E	15	Nemzeti park		X		X	2
R	16	Egyéb táj vonzerők					
Ö							

K U L T U R Ö R Ö K S É G V O N Z E R Ő K	17	Műemlék épületek	O	O	O	O	4
	18	Történelmi helyszínek, emlékművek	X				1
	19	Régészeti lelőhelyek	O		O		
	20	Várak, kastélyok, kúriák					
	21	Kiemelkedő értékű szobrok	O				1
	22	Egyéb építészeti vonzerők	X	X			2
	23	Népművészet, népszokások					
	24	Hagyományos tánc, zene, ének	X	X		O	3
	25	Kézművesség	X				1
	26	Képzőművészet	X	X			2
	27	Előadóművészet	X				1
	28	Egyéb hagyományok	X				1
	29	Múzeumok, kiállítóhelyek	O			O	2
	30	Magángyűjtemények		X		O	2
	31	Rendszeres fesztiválok	O				1
	32	Rendszeres játékok					
	33	Rendszeres vetélkedők					
34	Egyéb kulturális vonzerők	O				1	
35	Vallási ünnepek	X	X	X	O	4	
36	Egyéb vallási események	X				1	
37	Nemzetiségi kultúra, hagyományok						
S P E C I Á L I S V O N Z E R Ő K	38	Gasztronómiai specialitás	O				1
	39	Bor, történelmi borvidék	X				1
	40	Egyéb gasztronómia, bor	X				1
	41	Fürdőkomplexum, "élményfürdő"	O				1
	42	Fürdő, gyógyfürdő	X				1
	43	Rekreációs szolgáltatás					
	44	Rendszeres sportverseny, bajnokság	X	X		X	3
	45	Egyéb sport vonzerő					
	46	Rendszeres konferenciák, kongresszusok	O				1
	47	Tudományos események	X				1
	48	Egyéb konferenciák, kongresszusok	X				1
49	Kaszinó						
50	Tematikus park						
51	Vadspark, parkerdő						
52	Bevásárlóközpont, piac, bolhapiac	O			X	2	
53	Egyéb szórakoztató szolgáltatás	X				1	
54	Szüret	X				1	
55	Horgászat	X	X	X	X	4	
56	Lovaglás	O			O	2	
57	Vadászat	O	O	O	O	4	
58	Egyéb szabadidő eltöltés	X				1	
		ÖSSZESEN	38	13	8	14	75

Forrás: adatgyűjtés, saját szerkesztés

5. TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK

5.1. TERMÉSZETI ERŐFORRÁSOK

Csanyteleken ugyan ipari nyersanyagot eddig nem találtak, ugyanakkor jól hasznosítható, értékes termőterületek vannak, felszíni és felszín alatti vizekben bővelkedik és vannak az Alföld ősi képét sok helyen őrző táj és természeti értékei. A Tisza völgye természetes kapocs: az Alföld tájainak, természeti értékeinek összekapcsolásában, az idegenforgalomban, a szállításban, a település és más térségek közötti kapcsolódásban. Helyben képződő vízkészlet nincs, a felszíni vízkészletet a Tisza folyó szabad készlete adja.

Az emberi élethez mindenekelőtt három alapfeltétel szükséges, a megfelelő mennyiségű egészséges élelmiszer, a tiszta víz és a kellemes környezet. Mindhárom szorosan kapcsolódik a talajhoz és a talajhasználathoz. A talaj, a termőföld egy feltételeesen megújuló természeti erőforrás, mely életteret biztosít a talaj szervezeteinek, s a természetes és termesztett növényeknek. Csanytelek talajkészleteinek ésszerű hasznosítása, védelme, állagának megóvása érdekében termőföld nem mezőgazdasági célú használatát csak a legszükségesebb, jelentős közösségi haszonnal járó esetben szabad tervezni. Kerülni kell azokat a beavatkozásokat, melyek degradálják a termőtalajt (vízerózió, szélérozió, savanyodás, szikesedés, sófelhalmozódás, biológiai degradáció, stb.). A kedvező állapotot stabilizálni szükséges.

A helyi ivóvíz igényt a 250 – 600 m mélységbe telepített, jó vízhozamú kutak biztosítják.

A földtani adottságoknak köszönhetően jelentős szilárd ásványanyag készletek – agyag és homok nyersanyagnyerő-helyek - találhatóak e statisztikai kistérségben. A földtani adottságokból következően kavicsbányászatra e térségben nincs lehetőség, valamint nincs számottevő szénhidrogén-készlet sem.

A település még kiaknázatlan természeti erőforrásait a megújuló energiaforrások jelentik.

A napenergia-felhasználás lehetőségeit a napsugárzási jellemzők határozzák meg, ami a földrajzi fekvés függvénye. E tekintetben *Csanytelek jó adottságokkal rendelkezik*. Szélerozművek telepítésére – a megyei területrendezési terv javaslata alapján is – *van lehetőség*, melyekkel kapcsolatosan, már hazánkban is található kedvező példák.

A terület legismertebb, bár nem kellően kihasznált megújuló *energiaforrása a geotermikus energia*. A jelenlegi gyakorlat szerinti használata többnyire környezetkárosítással jár. Emellett a növekvő kitermelés következtében a tároló rétegekben nyomásnövekedés következett be. A geotermikus energia megújuló energiaként való hasznosításának van környezetbarát módja is, így ennek figyelembe vétele szintén előnyökkel járhat a település energiagazdálkodásában.

A települést érintő felszíni vizek: a Tisza, a Labodár holtág melynek csak egy része tartozik Csanytelek igazgatási területéhez, a térség legjelentősebb ***halastava a Csaj-tó***, illetve a településhatáron húzódó ***Dong-ér belvízi csatorna***.

A Tisza a település szempontjából jelentős erőforrás (mezőgazdasági öntözés, turizmus, stb.), azonban kedvező tulajdonságaik mellett minden évben nagyfokú veszélyforrást hordoznak magukban.

A jövőben a Tisza mentén elindult Vásárhelyi-terv megvalósítása várhatóan érinteni fogja a térséget is. Még nincsenek ismert tervek, de az árterek mezőgazdasági tevékenységét várhatóan érinteni fogja.

5.2. TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

A térségben az ***Alföld legtöbb jellegzetesség megtalálható: ősgyep, folyó, úrtéri erdő, szikes tavak, holtág, erdő, gazdag növény- és állatvilág, melyek megőrzése a jövő generációk számára kötelesség***.

Az Alföldről szinte teljesen eltűnt tölgy-szil-kóris keményfás ligeterdő maradványok még megtalálhatóak a Labodár területén. A gyepek így az ősgyepek folyamatos csökkenése figyelhető meg az elmúlt években, ami az extenzív állattarás lecsökkenésének is következménye. Az ősgyepek mellett jelentős mértékű vizes élőhely is található a térségben.

Csanytelek Község közigazgatási területén a legmagasabb szintű természetvédelmi kategóriájú, **természetvédelmi oltalom** alatt álló terület a Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet. Az igazgatási terület D-i részét és a Tisza hullámterét foglalja magába. Az **európai közösségi jelentőségű** természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet alapján meghatározott Natura 2000 területek közül a települést az alábbi site-ok érintik:

- Alsó-Tisza-völgy madárvédelmi terület (HUKN10007)
- Baksi-puszta kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUKN20019)
- Alsó-Tisza hullámtér kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUKN20031)

Az érintett ingatlanok hrsz-es jegyzékét az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészelekről szóló 14/2010. (V.11.) KvVM rendelet tartalmazza. A terület Csanyteleken nagyrészt egybeesik a Pusztaszeri Tájvédelmi Körzettel.

A település az **érzékeny természeti területekre** vonatkozó szabályokról szóló 2/2002. (I. 23.) KöM-FVM együttes rendelet mellékleteiben nem szerepel.

Jelenleg az Önkormányzat által **helyi jelentőségű védettség** alá vont természeti emlék, védett természeti terület a település közigazgatási területén nem található.

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (Tvt.) 6. § (4) bekezdése alapján: „Az egyedi tájértékek megállapítása és nyilvántartásba vétele a védett természeti területek természetvédelmi kezeléséért felelős szerv (a továbbiakban: igazgatóság) feladata.” (Megjegyzés: ez esetben a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság)

Önkormányzati feladatot ez ügyben a Tvt. 6. (5) bekezdése határoz meg, mely szerint: „A településrendezési terv tartalmazza a tervezési területen található egyedi tájértékek felsorolását.”

A település közigazgatási területére vonatkozó egyedi tájérték-katasztert a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság elkészítette. A felmérés során 38 egyedi tájérték került az adatbázisba.

5.3. A KÖRNYEZET ÉS TERMÉSZET MINŐSÉGE

A védett környezeti elemek állapotát, minőségét a térség földrajzi adottsága, elhelyezkedése és az ott élők tevékenysége és az infrastruktúra kiépítettsége határozza meg.

A település **levegője** gyakorlatilag minden légszennyező anyagra nézve még terhelhető. Az ipari eredetű légszennyezőanyag kibocsátás a település területén nincs. A levegő minőségét pozitívan befolyásolja, hogy a településen hőtermelésre primer energiahordozóként jelentős hányadban földgázt használnak. A levegőterheltségi szint alakulására számottevő hatást gyakorol a településen levő jelentős alapterületen folytatott fóliaházas növénytermesztés melyek hőigényét döntően szilárd tüzelőanyagokkal biztosítják. A levegő terhelését, különösen a tavaszi és az őszi időszakban, növeli a „háztáji” növénytermesztés során keletkező növényi eredetű hulladékok égetése.

A külterület ÉNy-i része a deflációs területek közé tartozik. A száraz, növényzettől nem védett talaj mozgatásához már az aránylag kisebb szélesebbesség is elegendő. A növénytermesztés szempontjából legfontosabb a tavaszi szélrózsió elleni védekezés.

A pollenterhelés csökkentésére kiemelt figyelmet kell fordítani a parlagfű mentesítésre.

A közlekedésből eredő légszennyezőanyag kibocsátások mennyisége, bár összességében nem számottevők az összes kibocsátott légszennyezőanyag jelentős hányadát adják. A 4519. jelű országos közút települést átszelő szakaszának elkerülő úttal való kiváltása a település belterületének levegőterheltségi szintjét csökkenti majd, ezért megvalósítását szorgalmazni kell.

A hőtermelésből származó légszennyezőanyagok számottevő csökkentésére jelenleg már nincs sok lehetőség, hiszen a belterületi lakások 100 %-a földgázzal ellátott. A terület hidrológiai adottságait a termálenergia hasznosítás területén a jövőben célszerű lenne kihasználni.

A települési önkormányzat tulajdonában lévő **víziközművek** üzemeltetését a jogszabályi környezet változása miatt 2013. évtől a Békéscsaba székhellyel rendelkező Alföldvíz Zrt. végzi. A település vízigényét 3 db mélyfúrású kút biztosítja melyből 1 db kút tartalék. A hidrológiai védőidom kialakítása még nem történt meg. Csanytelek község is részt vesz a Dél Alföldi ivóvízminőség javító programban, minimális ammónia és vas többlete miatt. Az alaphálózaton az elavult azbesztcement csövek egy részét már kicserélték de még számottevő hosszban ilyenek funkcionálnak.

Csanyteleken **szennyvízcsatorna hálózat és tisztító telep** jelenleg nincs kiépítve. A zárt szennyvízgyűjtőkben gyűjtött, vagy a szikkasztókban visszamaradó települési folyékony hulladék elhelyezése jelenleg településtudományi közszolgáltatás keretében „szippantással” van megoldva. A csatornázásra és szennyvíztisztításra kész tervei vannak. A csatornázás és a szennyvízelhelyezés tervezett megvalósítása után a talajvíz további szennyezése megszűnik.

A **belvízelvezető rendszer** hiányosságai miatt fellépő belvízárakat elől a mélyebben fekvő lakóterületeket, magával sodorva a különböző fertőző szerves anyagokat, jelentős fertőzési veszélyt jelent a település lakóira, csaknem minden évben. Az utóbbi időszakban előállt súlyos belvízhelyzet, amit az átlag csapadék közel háromszoros mennyisége okozott, szükségessé tette a korábban már meglévő csapadékvíz elvezető rendszer felülvizsgálatát és kiegészítését, továbbá a korábbi tervek módosítását. Az elkészült új tervek szerint a belterületről 5 főgyűjtő kialakításával lehet a belvizeket elvezetni. Megvalósításuk pályázati támogatással remélhetőleg a közeli jövőben megtörténik. A település csapadékvíz-elvezető rendszere az új tervben szereplő csatornák megépítésével teljes lesz és alkalmassá válik a belvizek levezetésére a csatornák és befogadók jó karbantartottsága mellett.

A **felszín alatti víz** szempontjából Csanytelek érzékeny területen fekszik az erről szóló 27/2004. (XII.25.) KvVM rendelet alapján.

A nem közművel összegyűjtött háztartási szennyvíz és a szilárd kommunális **hulladék** elszállítása és ártalmatlanítása megoldott. Az települési önkormányzat a kötelező településtudományi közszolgáltatást biztosítja. Csanytelek területén 2013. október 1-jétől az érvényes hatósági engedéllyel rendelkező FBH-NP Közszolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság gyűjti és szállítja a kommunális hulladékokat.

Az összegyűjtött települési szilárdhulladék műszaki védelemmel ellátott, érvényes engedéllyel rendelkező Regionális Hulladéklerakóra kerül beszállításra.

A szelektív hulladékgyűjtés bevezetése még nem történt meg és hulladékszigetek ill. hulladékudvar sem kerültek kialakításra.

A 2000. évben felhagyott települési szilárdhulladék lerakó jelenleg is folyamatosan szennyezi a talajvizet, ezért rekultivációját a rendelkezésre álló terv alapján mielőbb meg kell kezdeni. A rekultiváció biztosítani fogja a zsiókás mézpzásitos egyedi táji értékű szikes mocsár hulladékmentesítését is a 044/28 helyrajzi számú területen.

5.4. ÉPÍTETT KÖRNYEZET

Az épített környezet *minősége* szorosan összefügg a település jellegével, illetve egy meghatározott tájegységre jellemző vonásokkal. *Állapota* tükrözi a közösség gazdasági erejét. *Kialakulása egyedi*, amely magán viseli a település történelmi változásait.

Csanytelek Árpád-kori település. 1075-ben említették először Chonu néven. I. Géza király a halászfalut a Tisza két partján levő földjével és halastavával együtt a garamszentbenedeki apátságnak adta. A falu a 15. századig egyházi birtok volt. Temploma 1842-ben épült fel (Nepomuki Szent János-templom). 1910-ben 4231 lakosa volt. A 20. század elején Csongrád vármegye Csongrádi járásához tartozott. A mai településszerkezet – a sajátos csápos szerkezet – a 20. század elején alakult ki. Védett építészeti emlék a R.k templom, klasszicista, épült 1841-ben, ikertámpilléres.

6. INFRASTRUKTÚRA

6.1. KÖZLEKEDÉSI INFRASTRUKTÚRA

Csanytelek közlekedési helyzete ellentmondásos. Közlekedés-földrajzi adottságai jók: a legközelebbi transzeurópai (IV.sz.) közlekedési folyosóhoz az M5 autópályához való csatlakozás lehetősége adott (a kisteleki csomópont 20 km), a fővárosi és megyeszékhelyi tömegközlekedési kapcsolat közvetve, illetve közvetlenül biztosított, a legközelebbi romániai és szerbiai határátkelők elérhetősége megfelelő, ugyanakkor a legközelebbi vasútállomás 15 km (Csongrád). A folyami hajózásba való bekapcsolódás lehetősége adott, noha a Tisza nem nemzetközi víziút.

A közlekedési infrastruktúra, a létesítmények jelentős részének kiépítettsége, szerkezete, illetve műszaki állapota – túlnyomó többségében – nem megfelelő, s ez korlátozza az adottságok kihasználását.

6.1.1. Közút

A Csanyteleket érintő közúti ellátottság mind a főközlekedési, mind a térszerkezeti mellékutak szempontjából kedvezőtlen. A közúthálózat sűrűségi mutatója a megyén belül az egyik legalacsonyabb 19,4 km/100km², ami a megyei értéknél (31,66 km/100km²) jóval alacsonyabb és ami összefügg a településsűrűségi mutatókkal is. A statisztikai kistérségben sem autópálya, sem autótút, sem I. rendű főútvonal nincs. A fő közlekedési tengely az É–D-i irányú, 4519. sz. Csongrád–Felgyő–Csanytelek–Szeged mellékút, amelynek jelentősége a statisztikai kistérségen belüli kapcsolat, illetve a megyeszékhely elérhetősége tekintetében kiemelkedő. *A növekvő forgalom és az ezzel járó balesetveszély, illetve környezetszennyezés okán sürgető feladat a Csanyteleket elkerülő út kiépítése.*

Ez a 4519. sz. Csongrád–Felgyő–Csanytelek–Ópusztaszer–Szeged út a megye turisztikai tengelyének is tekinthető. Felfűzhető rá szinte a megye jelentősebb turisztikai vonzerejének többsége, s így programcsomagok formájában nagyobb eséllyel lehetne kiejáranlani, ami Csanytelek szempontjából különösen figyelemre méltó.

A közutak műszaki állapota balesetveszélyes, a nyomvályús utak aránya (a hálózat közel 25 %-án, a mért nyomvályú mértéke meghaladja a kritikus értéket) a statisztikai kistérségben az országos átlagnál rosszabb, elsősorban az elégtelen teherbírású utak nagy aránya miatt. További hiányosságot jelent – elsősorban az autóbusszal járt mellékútvonalakon – az elégtelen burkolatszélesség, és a felületi hibák.

A település **önkormányzati úthálózat** kiépítettsége igen alacsony (70%), a megyében a legalacsonyabbak között van, pedig csapadékos időjárás esetén a burkolatlan utak gyakran járhatatlanok. Megjegyzendő, hogy Csanytelek lakott területének nagy része még külterülethez tartozik, így a valós lakott terület úthálózatának kiépítettsége ennél is alacsonyabb. A lakosság 30%-a burkolatlan utak mellett él. A külterületi földúthálózat kezelési, fenntartási, karbantartási feladatait – források nélkül – az önkormányzatokra testálták. Ez csapadékos időjárás esetén, szinte megoldhatatlan feladatot jelent. Így a külterületi lakosság és a mezőgazdasági termelés részére nem használhatóak egész évben a földutak.

A **kerékpárút** hálózat fejlesztésre a 4519. sz. főút mellett végig, (az Euro-Velo hálózat 11. sz. útvonalának részeként Csanytelek-Felgyő között egy (Felgyő településhez tartozó) szakasz kiépítése még hiányzik.

A felsőbb szintű területrendezési tervekben – mint tervezett térségi jelentőségű kerékpárút – szerepel a Csanytelek-Pálmonostora-Kiskunfélegyháza vonal, és a Szeged-Csongrád, a Tisza jobb oldali árvízvédelmi töltésén vezetett vonal, mint a kerékpárút-hálózat része. Ennek szakasza szintén megvalósult.

A kerékpárutak legkritikusabb szakaszai – és számos kerékpáros baleset helyszíne – az átkelési szakaszok. Ennek kiépítése településünk esetében még várat magára. Amennyiben a 4591 j. út Csanyteleket elkerülő szakasza megépül, a kerékpárút hálózat átkelési szakaszának vonalvezetését célszerű átgondolni.

6.1.2. Tömegközlekedés

Csanyteleket érintően a tömegközlekedés egyetlen eszköze az autóbusz. Az autóbusz közlekedés a statisztikai kistérség egész területén működik, valamennyi település be van kapcsolva a Tisza Volán RT által működtetett megyei, közúti, tömegközlekedési hálózati rendszerbe. A járatok egy részét a helyi önkormányzatokkal időnként egyeztetni a Tisza Volán Rt.

6.2. KOMMUNIKÁCIÓS RENDSZEREK

Napjainkban és a jövőben mindinkább a gazdaság versenyképességének egyik fontos eleme a – rohamosan fejlődő - *informatika által kínált lehetőségek hasznosítása, alkalmazása*. A televízió, a telematika, a telefonía és a numerikus hálózat óriási lehetőségeket nyújt az információ áramoltatásához, s az utóbbi 10-15 évben a felhasználók száma és a felhasználói ismeretek szinte robbanásszerűen terjednek. Ma már a háztartások többségében van számítógép és használják az internetet.

Ezek a technológiák közvetlenül és közvetve hozzájárulnak egyes iparágak fellendüléséhez, s egyúttal új foglalkozásokat hoznak létre. A távközlés elterjedése előnyös a gazdasági mobilitás szempontjából is, a helyhez kötöttség egyre inkább fellazul. Óriási kihívás mindez a térségek számára, hiszen egy térség információkkal való ellátottságának mértéke döntően befolyásolja az ott létrehozott hozzáadott értéket, a tevékenységi színvonalat.

6.2.1. Telefon

A telefonellátottság a Csongrádi statisztikai kistérségben 1996-tól indult jelentős fejlődésnek. Az utóbbi években e területen kínálati piac alakult ki. A mobiltelefon sokszínű szolgáltatásai miatt a hálózati telefon súlya egyre csökken.

A telekommunikációs szolgáltatások szintén egyre bővülnek, e téren ugyancsak kínálati piac alakult ki. Ezen a téren nem mutatkozik olyan szűk keresztmetszet, ami a gazdaság fejlődését, a gazdasági szerkezet-átalakítást akadályozná. Gyors adatátvitelű Internet hozzáférési lehetőségek közül lehet választani, távbeszélő vonal, kábeltv-hálózat, mikrohullámú sugárzás keretében nyújtott szolgáltatásokból.

6.2.2. Informatika

Az elmúlt években – más településekhez hasonlóan – Csanyteleken is általánossá vált az informatika alkalmazása. A közigazgatás, az intézmények és a versenyszféra egyaránt az alkalmazók között áll. Az alkalmazáshoz szükséges ismeretek elsajátításában az oktatási intézmények sokat tettek (ma már csak keveseknek idegen ez a szféra), a számítógépek elterjedésében pedig a Sulinet program adott jelentős lendületet. Napjainkban már általános az Internet-használat, internet előfizetés, és terjed az internetes ügyintézés gyakorlata.

6.2.3. Írott és elektronikus sajtó, tömegtájékoztatás

Csanyteleknek – önkormányzatnak, intézményeknek, civileknek – több internetes honlapja működik, ahol a településről szóló fontosabb információk elérhetők. E honlapok többségét gyakorta frissítik, tehát élő a kapcsolat. Emellett a településnek saját újsága van, amely Csanyi Hírmondó néven, havonta tájékoztatja a település lakóit. A térségben működő helyi elektronikus / TV, rádió / sajtó önálló, rendszeres műsorokkal rendelkezik, ahol gyakorta megjelenik Csanytelek is. A tömegtájékoztatásban – a helyi újság mellett - a megyei lapok helyi mutációi is megjelenik.

6.3. ENERGIAELLÁTÁS

6.3.1. Gázellátás

A település földgázellátása az országos nagynyomású gázszállító vezetésekről kiépült. A vezetékes földgázfogyasztó háztartások aránya Csanyteleken 70,1 %. (A farmjellegű gazdaságok kialakulásával párhuzamosan várható a kistartályos pébégáz-ellátási megoldások terjedése.)

6.3.2. Villamosenergia ellátás

A Csongrádi statisztikai kistérség településeinek villamosenergia ellátása az országos összefüggő hálózat részeként megoldott. Csanyteleken 99 %-os az ellátottság. A villamosenergia ellátást a Délmagyarországi Áramszolgáltató Rt. (DÉMÁSZ Rt.) végzi. A közvilágítási lámpahelyek általában korszerűek, a közvilágítási hálózatok egy része azonban felújításra szorul.

6.3.3. Szilárd tüzelőanyagok

A még földgázzal nem rendelkező bel- és külterületi lakások fűtésre használnak szenet, tűzifát. A kialakult árviszonyok miatt a háztartási tüzelőolaj felhasználás jelentősen csökkent, minimálisra tehető. A közlekedési célú benzin, gázolaj felhasználást az üzemanyagtöltő állomások Csanyteleken megfelelő szinten biztosítják.

6.3.4. Megújuló energiaforrások

E témakört a „Természeti erőforrások” című fejezet tartalmazza.

7. LAKÁSVISZONYOK

A lakásviszonyok alakulása minden egyes településen fontos *társadalompolitikai ügy*. A lakásviszonyok valós értékelése meghaladja a tervezési feladat jellegét, így csak néhány fontos adat bemutatására szorítkozunk. „*A főbb gazdasági mutatók*” című fejezetben lévő 3. táblázatból kitűnik, hogy az 1000 főre vetített épített lakások száma már 2003-ban is igen alacsony, 2007-ben egyetlen lakás sem épült a településen. Ez azt jelentheti, hogy nincs fizetőképes kereslet az új lakások iránt, és/vagy azt, hogy megfelelő mennyiségű és minőségű lakásállomány van a településen. Ez utóbbi viszont a települési lakosság előregedésére utal.

7.1. A LAKÁSOK KÖZMŰELLÁTÁSA

Csanyteleken a lakások közműellátása tekintetében szennyvízelvezetés és szennyvízkezelés a legsürgetőbb feladat, amit pályázati támogatással szándékozunk megoldani. A többi kérdéskör – a kábel TV kivételével – többnyire megoldott, némely esetben kínálati helyzet alakul ki.

8. SZEMÉLYGÉPKOCSI ÁLLOMÁNY

A településen lévő személygépkocsik fajlagos számát – 2003. és 2007. évek vonatkozásában – „*A főbb gazdasági mutatók*” című fejezetben lévő 3. táblázat tartalmazza. A minőségi összetételről viszont nem áll adat rendelkezésünkre.

9. VÍZGAZDÁLKODÁS

9.1. FELSZÍNI VIZEK

A Tisza és a vízgyűjtőjében lévő mellékfolyók vízjárására - döntően az éghajlati adottságok nyomán - egy tavaszi-koranyári és egy őszi nagyvizes, árvizes lefolyás, illetve egy nyárvégi és egy téli kisvizes időszak jellemző. Mivel időjárási szélsőségek az éven belül bármikor kialakulhatnak, árhullámok levonulhatnak a Tiszán és mellékfolyóin az év bármelyik hónapjában. Ugyanígy kisvizes időszakok is lehetnek bármikor.

Az észlelési időszak kezdete óta a szegedi állami vízmércén mért legnagyobb vízszint 1009 cm (2006), a maximális vízhozam 4200 m³ /sec (1970) volt. Ezen időszakok, kemény feladatot jelentettek Csanytelek önkormányzata és lakói számára.

A Dong-ér a település déli mezsgyéjén – Kecskemét és Kiskunfélegyháza környékének vizeit vezeti a Tiszába.

Hasonlóan kritikus helyzet állt elő, 2011-ben amikor a csapadékos időjárás következtében gyakorta kialakuló belvíz, a korábbi éveknél is nagyobb mértékben és hosszabb ideig elárasztotta a település lakott területének jelentős részét is.

A települést érintő állóvizek a Pusztaszeri Tájvédelmi Körzetbe tartozó Csaj-tó - az ország legnagyobb halastavai közé tartozik -, ahol intenzív halgazdálkodás folyik. Ide sorolható a Tisza szabályozása révén kialakult holtág, a Labodár.

9.2. BELVÍZRENDSZEREK ÜZEMELÉSE, KEZELÉSE

A belterületeken a vízrendszerek üzemeltetése és karbantartása az önkormányzatok feladata. A Csanyteleket érintő térségi külterületi vízrendszerek üzemeltetése és karbantartása a Csongrád és Környéke Vízgazdálkodási Társulat feladata. Korábban tevékenységük 40-50%-át tette ki a külterületi vízvezető rendszerek rekonstrukciója, amelyet részben az állam finanszírozott, de ez a folyamat időközben megszakadt. A művek és a csatornák tulajdonosa a Magyar Állam, de jelenleg az állam nincs kötelezve, hogy támogassa közvetlenül ezt a tevékenységet, a társulat tagjai pedig nem bírják. Pályázatok révén szintén nem támogatható, mivel állami (kincstári) tulajdonban vannak a külterületi vízvezető rendszerek.

Szükség lenne az állami támogatásra és a Társulatok jogi helyzetének rendezésére, mivel forrás híján a Társulat kapacitásának csak 15%-át köti le a külterületi vízvezetés és az öntözővíz szolgáltatás (mindez az érdekeltségi forrásból, azaz a saját tagok befizetéséből), ugyanakkor hatalmas területek hosszú ideig belvíz alatt álltak.

A térségben évtizedekkel ezelőtt kiépült egy komplex hasznosítású öntözőrendszer. Az öntözési lehetőségnek csak töredékét használják ki, drágának ítélve a vizet. A lekötött öntözővíz mennyisége, $1,7 \text{ m}^3/\text{s}$, de még ennek is csak egy részét használják fel.